AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1967
7. ÉVF
1.
SZÁM

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1967. 7. évfolyam 1. szám

T A R T A L O M

Oldal

SZEPESI Zoltánné: Az orvosi könyvtári hálózat fejlődése és az ebből adódó objektiv nehézségek..... 1-12

ZALLÁR Andor: A szakirodalmi és bibliográfiai ismeretek oktatásának kérdései az orvostudományi egyetemeken..... 13-23

MIKLÓS Róbertné: Az orvosi tájékoztatásban leggyakrabban használt segédeszközök..... 24-34

I g é n y k u t a t á s

SZEPESI Zoltánné: Az orvosok érdeklődése az orvostudományi témák iránt..... 35-57

VITA A SZAKOZÁSRÓL

KÁLLAY Istvánné: Szakrendszer kialakitása és az ezzel kapcsolatos problémák a Fővárosi KÖJÁL könyvtárában..... 58-65

BUDAI Sándorné: Szakrendszer kialakitása KÖJÁL könyvtárak számára..... 66-75

K ö z l e m é n y e k - H i r e k..... 76-77.

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

dr. Székely Sándor

Szerkesztő:

Torday Aliz

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár
és Dokumentációs Központ

Budapest, VIII.
Szentkirályi utca 21.

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársai:

Dr. SZEPESI Zoltánné az OOK Módszertani Osztályának vezetője, ZALLÁR Andor a SZOTE Könyvtárának vezetője, MIKLÓS Róbertné az OOK munkatársa, KÁLLAY Istvánné a Fővárosi KÖJÁL könyvtárosa, BUDAI Sándorné a Bács-Kiskun megyei KÖJÁL könyvtárosa.

F.k.: Dr. Székely Sándor
Fővárosi Nyomdaipari Vállalat 16. telep - Budapest
Üzemegységvezető: Csuka Tivadarné
Pld.szám: 220 + 19 - Alak: B/5
T.sz. 67/675/Sz.

SZEPESI Zoltánné

AZ ORVOSI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT FEJLŐDÉSE ÉS AZ EBBŐL ADÓDÓ OBJEKTIV NEHÉZSÉGEK

I.

"A magyar könyvtárügyet szabályozó törvényerejü rendelet /"könyvtári törvény"/ - kisebb korrekcióktól eltekintve - lényegében a meglévő állapotokat szentesitette. A hálózati elv ezért sok tekintetben formális maradt". A KMK idézett megállapitása érvényes az orvostudományi könyvtári hálózatra is, ámbár másképpen, mint a többi hálózatra.

Igaz az, hogy szentesitette a meglévő állapotokat; az orvosi könyvtárak területén azonban kevés volt a szentesiteni való. Mindössze a könyvtárak spontán együttmüködéséről lehetett szó, ez is néhány könyvtár közötti kölcsönzésre és szükkörü tapasztalatcserére szoritkozott. Néhány nagyhagyományu könyvtár szolid, de konzervativ könyvtári munkát végzett az olvasók szük köre számára. A hálózati központnak tehát - a meglévő könyvtárak bekapcsolása mellett - könyvgyüjteményekből kellett könyvtárakat és ezekből könyvtári hálózatot létrehozni. Ez a hálózat ténylegesen "behálózza" az egész országot, amennyiben kombináltan érvényesiti a területi és a szakmai szervezeti elvet.

Ez a "kétféle keresztmetszetü" elv a gyakorlatban nem képes a kellő mértékben érvényesülni, az elgondolás pedig igen jó. Érvényesülésének jogi és közigazgatási akadályai vannak. Ezek legjobban a 1018/1956. /III.9./ sz. MT. határozatnak a hálózatokra vonatkozó 11. bekezdése alapján mutathatók ki. Eszerint:

"A hálózati központ feladatai:

a/ a hozzá tartozó könyvtárak fejlesztési terveinek, állománygyarapitásának, könyv- és folyóiratbeszerzési terveinek összehangolása."

Ugyanakkor ugyanez az utasitás kimondja, hogy "A hálózati központ kizárólag szakmai jellegü tevékenysége nem érinti a hálózathoz tartozó könyvtárak főfelügyeleti szerveinek jogkörét és a könyvtárak müködése tekintetében fennálló felelősségét". Ebből következik, hogy csak tanácsolhat, kérhet és meggyőzhet; vagyis állandó "népnevelő" munkát kell végeznie, ha valamit el akar érni. Az orvostudományi hálózat központja éveken keresztül nem tudta elérni, hogy a könyvtárak nagy része egyáltalán készitsen fejlesztési tervet. A könyvtárosok egy része ugyan elkészitette, azonban kedvüket szegi, hogy a tervek megvalósitására nem kerülhet sor. Más részük szivesen elkészitette volna, azonban a fenntartó intézmény könyvtárra eső költségvetési részéről sincs összegszerü tudomásuk, mert nem közlik velük /az OOKDK több ilyen tárgyu körlevele ellenére sem/. Több gyógyintézmény különben sem tartja a könyvtárat elsődleges fontosságunak, első a betegellátás. Ennek következtében azután a könyvtári munka fejlesztése a könyvtárak tekintélyes részében mind a Központ, mind a hálózati könyvtárosok részéről abban merül ki, hogy a meglévő adottságokból igyekeznek kipréselni minden lehetőt: mindenfajta megvalósitható szolgáltatást nyujtani, de ugy, hogy ne legyen vagy minél csekélyebb legyen a költségkihatása.

Ezen a területen viszont nagy a fejlődés. Igy a hálózati központ

b/ megszervezte és sikerrel müködteti a könyvtárközi kölcsönzést

c/ központi betürendes könyv- és folyóiratkatalógust vezet

d/ megszervezte a hálózatához tartozó könyvtárak állománynyilvántartását

e/ gondoskodik a könyvtári hálózat dolgozóinak képzéséről és továbbképzéséről.

A központ által előirt feladatokat a hálózati könyvtárak 85-90 %-a el is látja. Az előirásokat nem teljesitő, meggyőzhetetlen könyvtárak képviselőivel szemben /10-15 %/ azonban a Központ semmiféle szankciót nem al-

kalmazhat, még akkor sem, ha a könyvtár fenntartó szervének magatartása közérdeket sértő. Igy pl. némely könyvtár nem vesz részt a könyvtárközi kölcsönzésben vagy egyes dokumentumokat nem ad kölcsön, mert egy-egy főorvos vagy professzor a dokumentumot nem hajlandó a kezéből kiadni. A könyvtáros nem képes munkáját egyenletesen végezni, mert a könyvtárhelyiséget a legkülönbözőbb célokra igénybe veszik. A könyvtárosokat a legkülönbözőbb nem könyvtári munkára igénybe veszik. Mindezekbe és a státusok betöltésébe a Központnak nincs beleszólása. Ennek következtében szakképzett könyvtárosok elmennek a hálózatból vagy más munkakörben helyezkednek el.

Az OOKDK-nak, a hálózati központnak egyetlen szankciós lehetősége: a deviza megvonása, szintén csak elméleti, egyrészt azért, mert a devizában nem részesülő intézmény vezetője azonnal a legfelsőbb egészségügyi szerveknél tesz panaszt és nyer orvoslást, másrészt maga az OOKDK sem akarja egy-egy vezető felelőtlensége vagy meg nem értése miatt a többi orvost büntetni, ill. a gyógyitó munkát akadályozni és az illető könyvtár állománygyarapitásának folytonosságát megtörni.

Az OOKDK hálózata szervezetének vonatkozásában sem hajthat végre ésszerü változtatásokat. Igy pl. könyvtári vonatkozásban nincs értelme a területi elv olyan érvényesitésének, amely mechanikusan követi a közigazgatás területi szervezetét. Nincs értelme annak, hogy minden megyeszékhely kórházának könyvtára alközpont legyen - némelyik névleges alközponti funkciókkal -, hiszen vannak egészen kis megyék is, amelyeknek területén alig van egy-két egészségügyi intézmény. Sokkal ésszerübb volna a megyék könyvtári szempontból történő összevonása révén nagyobb egységeket létrehozni, tényleges alközponti funkciók ellátására képes könyvtárral, központi és teljesen koordinált szerzeményezéssel, tájékoztatási bázis és szolgáltatások kiépitésével, a könyvtári munkaerők koncentrálásával.

Ennek keresztülviteléhez azonban az OOKDK-nak nincsen hatalma. Minden megye teljesen különálló szervezeti egység önálló költségvetéssel és jogkörrel. Egyetlen tanács sem hajlandó egészségügyi osztálya könyvtári

célra felhasználható ellátmányát más megyének átadni, sem dolgozóit hatásköréből kiengedni.

Az OOKDK - mint hálózati központ - sem felel meg minden vonatkozásban az előirásoknak, de a szükségleteknek sem. Igy pl. állománya csekély /kb. 10.000 kötet/, a hálózatához tartozó könyvtáraknál gyakran kisebb. Tájékoztatási bázisa ennél fogva nem elég széles. Könyvtára az intézmény egyik részlegeként müködik, tehát dolgozóinak nem lehet nagykönyvtári tapasztalatuk. A legnagyobb állományu és egyben a legrégibb orvosi könyvtár: a Budapesti Orvostudományi Egyetem Könyvtára viszont - amelylyel az OOKDK szorosan együttmüködik és amelynek állományát nagymértékben használja - rossz elhelyezése és személyzetének elégtelensége miatt funkcióiban szegényes és nem elég modern.

Az orvostudományi szakkönyvtári hálózat megszervezésekor kiadott miniszteri utasitás éppen a két intézmény elmaradottsága miatt hangsulyozza az együttmüködés kiszélesitésének szükségességét, a gyakorlat azonban azt bizonyitja, hogy jelentős fejlesztés nélkül a két intézmény együttesen sem tudja ellátni a szükséges szinvonalon és az igényeknek megfelelően azt a sokrétü tevékenységet, amelyet akár nemzetközi tapasztalatok szerint, akár hazánkban más szakmák országos könyvtárai és dokumentációs központjai ellátnak.

Mindezek ellenére az orvostudományi könyvtári hálózat a következő eredményeket tudja felmutatni:

A könyvtári szempontból való irányitás

a Hálózati és Módszertani Osztály munkatársai, 4 instruktor utján történik. Az instruálás tartalmi iránya az alapvető könyvtári munkákból kiindulva a tájékoztatás felé haladva: az állománynyilvántartás, az állománybeszerzés, a kölcsönzés, helybenolvasás egységes és szakszerü vezetése, ill. lebonyolitása, a központi és alközponti szolgáltatások felhasználása és továbbsugárzása. Ezután jön a második lépcsőfok: a helybeli, szóbeli tájékoztatásra és - főképpen az alközpontokban - irodalomkutatásra, témafigyelésre, bibliográfiák szer-

kesztésére vonatkozó instrukciók adása, olymódon, hogy a helyi szolgáltatások a speciális helyi igényekre vonatkozzanak és kiegészitsék a központi szolgáltatásokat. Az instrukciók módszereivel és eszközeivel "A módszertani szolgáltatások a tudományos és szakkönyvtári hálózatokban" c. /irta és összeállitotta Bereczky László, Bp.1966, KMK./ munka foglalkozik.

Könyvtárfejlesztési és állományfejlesztési tervek összehangolására

a cikk elején emlitett okoknál fogva még nem volt mód, erőfeszitéseket azonban tett az OOKDK ezen a területen is.

A könyvtárak épületére és berendezésére vonatkozó tervek összehangolása érdekében Az Orvosi Könyvtárosban néhány, rajzzal illusztrált cikket jelentettünk meg /szerzője Tombor Tibor/. Ezeket több könyvtárunk fel is használta /a hálózat részletesebb adatait l. Az Orvosi Könyvtáros, 1966,6,2,113-118. lapjain/. Kidolgoztuk ezenkivül egy országos orvostudományi könyvtár tervét; az épület magába fogadná az OOKDK-t és a Budapesti Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárát.

Az állományfejlesztési tervek összehangolásáról csak kis mértékben lehetett szó, különösen a külföldi devizaigényes folyóiratok területi koordinálása során. Ez azonban nem történhetett központi, megalapozott irányitással, mert a deviza elosztási arányai adottak. Bármennyire is ajánlja a központ az országos orvosi folyóiratválaszték bővitését és ennek érdekében a több példányban járó folyóiratok helyett uj folyóiratok rendelését, a fenntartó intézménynek joga van /szokásjog, de erős/ a rendelkezésére bocsátott devizán továbbra is a több példányban járó folyóiratra előfizetni az ajánlott uj, esetleg jobb helyett.

Az állományfejlesztés összehangolását elő fogja segiteni az orvosi gyüjtőköri megosztás kidolgozása, radikális változás azonban - az OOKDK kizárólagos "szakmai jogköre" folytán - ettől sem várható. A gyüjtőköri megoszlás

szabályozása az orvosi könyvtárakban azért nehéz, mert a hálózathoz tartozó intézmények gyüjtőköre hasonlit egymáshoz és szükségszerüen sok benne az átfedés. A gyógyintézmények - akár klinikákról /tehát egyetemi intézményekről/, akár kórházakról vagy rendelőintézetekről van szó - ugyanazokat a betegségeket gyógykezelik, tehát ugyanazokat a szakokat képviselik. Ennek ellenére szükséges és célszerü a gyüjtőköri megoszlás szabályozása, az un. "gyüjtőköri kódex" kidolgozása folyamatban van.

Könyvtárközi kölcsönzés és Központi Cimjegyzékek

Megszervezését a Központ egyik legfontosabb feladatának tartotta. A könyvtárközi kölcsönzésbe a könyvtárak nagy része bekapcsolódott. A könyvtárközi kölcsönzés lebonyolitását segitik elő a Központi Cimjegyzékek. Az OOKDK-nak betürendes könyv- és folyóirat KC-je van 1960-tól kezdődően. Körülbelül 40 intézmény visszamenőleges, teljes folyóiratállományát is bejelentette. A Központ a KC-k alapján évente 250-300 információt ad, de a katalógusokat a folyóiratrendelések koordinálásában és a könyvrendelések lebonyolitásában és felülvizsgálatában is intenziven felhasználja. A könyv KC kb. 12000 cédulát, a folyóirat KC pedig kb. 15000 cédulát tartalmaz.

Az alközpontoknak /5 kivételével a 29 közül/ területi KC-jük van a hozzájuk tartozó tagkönyvtáruk és saját könyvtáruk állományáról.

A tagkönyvtárak a szükséges müveket először az alközpontokon keresztül saját megyéjük könyvtáraitól, majd a közeli megyéktől kérik - és ha ez nem sikerül - akkor fordulnak az egyetemi könyvtárakhoz és a központhoz. Ezt a logikus, bevezetett gyakorlatot azonban módositja bizonyos mértékig a jól megszervezett könyvtárak által nyujtott előny: a könyvtárközi kölcsönzést gyorsan bonyolitják le és nagy a müvek választéka. Az egyes könyvtárak szivesebben fordulnak az egyetemi könyvtárak némelyikéhez, ahol egy helyből és gyorsan

megkapják a kivánt müveket. Ilyen a Pécsi és a Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtára. Az ország távoleső részeiből is szivesen fordulnak hozzájuk. Az általuk könyvtárközi uton kölcsönzött müvek száma egyenként több száz volt 1965-ben, 1966-ban pedig az ezret meghaladja.

Külön emlitést érdemel, hogy a BOTE könyvtára elsősorban mikrofilm szolgálat révén - az OOKDK-n keresztül - vesz részt a könyvtárközi kölcsönzésben, az évi átlagos 500 megkeresésnek mintegy a 80 %-át a BOTE könyvtárának állományából fotózza az OOKDK laboratóriuma. Az eredeti müvek könyvtárközi kölcsönzése a BOTE könyvtárában évente kb 1500 kötetre rug.

Képzés, továbbképzés

Az OOKDK müködésének 2. évétől kezdve középfoku könyvtáros szaktanfolyamokon képzi ki könyvtárosait. 1967-ig 8 tanfolyamot inditott, 5 tanfolyam hallgatói tettek államvizsgát, összesen 92 fő. Az 1967-ben még képzés alatt álló hallgatók létszáma /3 tanfolyam/ 78 fő. A középfoku tanfolyamok nivója kielégitő, különösen beválik az uj, szakositott képzési forma. A tanulmányok haszna már a hallgatók első félévi munkáján is észrevehető, a záródolgozatok pedig évről évre jobbak. Az OOKDK megkivánja, hogy a záródolgozatok a könyvtáros munkahelyén bevezethető módszereket tartalmazzanak.

Alapfoku tanfolyamot a Központ fővárosi alközpontja területén és rendezésében 1966-ban tartott először. A végzettek száma 25. Ugyanezt 1967-70-ig meg kell rendeznie vidéki társadalmi munkás könyvtárkezelői számára is. Az alapfokon kiképzendők száma 1966 végén 260.

Az orvostanácsadók és a többi orvos bibliográfiai és könyvtárhasználati tudnivalókkal történő megismertetése még megoldatlan. Az orvostanácsadók eddig csak a könyvtárosok és orvostanácsadók országos értekezletein tehettek szert könyvtári ismeretekre. A medikusok olvasóvá nevelésével azonban évek óta foglalkozik az OOKDK. Szervezett és egységes oktatási formát azonban az egye-

temek tanulmányi rendje és tanulmányi autonómiája miatt még nem sikerült létrehoznia. Két egyetemi központi könyvtár: a BOTE és a SZOTE foglalkozik fakultativ oktatással különböző óraszámban /4-14/ és különböző szemeszterek hallgatói számára /1,2. és 4. évesek/ ill. tudományos diákkörök tagjai számára tartott előadásokat és gyakorlatokat, összesen 6 alkalommal.

A könyvtárosok továbbképzésével 1961 óta foglalkozik a Központ. Évente 3-4 előadást tart budapesti könyvtárosok számára. A továbbképzésbe 1966-ban a közeli megyék könyvtárosait is bekapcsolta. Az előadások 60 %-ban könyvtári, 40 %-ban orvostudományi tárgyuak. A továbbképzésbe bevont könyvtárosok száma kb. 50.

Statisztika

A Művelődésügyi Minisztérium által 1966-ig évente küldött statisztikai iveket a Központ minden könyvtárának közvetlenül megküldte, a begyüjtött iveket pedig hálózati nyilvántartásai alapján és logikailag ellenőrizte, korrigálta és ugy juttatta el a MM könyvtárosztályának. Sok volt a félreértett kérdés, téves válasz. Ezért az OOKDK 1965-ben statisztikai módszertani utmutatót adott ki /dr.Fehérvári Tiborné: Az orvosi könyvtárak statisztikai adatszolgáltatásai/, az instruktorok pedig gondoskodtak róla, hogy a statisztikai adatszolgáltatásoknak ennek alapján meg is legyen az egységes bizonylati alapja.

A statisztikai adatszolgáltatási fegyelem jó: 92 %-os, 1966-ban 451 könyvtár, ill. könyvgyüjtemény 416 kitöltött statisztikai ivet küldött vissza.

Hálózati nyilvántartások

Az OOKDK

1. minden egyes könyvtáráról törzslapot vezet. Az 1966-tól bevezetett uj törzslapokon azokat az adatokat vezeti, amelyek a statisztikai iven nem szerepeltek, ezek 1-1 példánya ti. a Központban ugyis megvolt.

2. Központi folyóiratkatalógusának egyedi katalóguslapjai alapján az adatokat összesitő KC-törzslapot fektet fel. A rekatalogizáló munkát 1966-ban kezdte meg és előreláthatóan 1968-ban fogja befejezni.

3. Hálózati könyvtárosait lyukkártya katalóguson kívánja nyilvántartani. A katalógus elkészitése 1967-ben fog megtörténni.

II.

A központ, az alközpontok és a tagkönyvtárak egymáshoz való jogi és tényleges viszonyát

az egészségügyi miniszter 24/1960. /Eü.K.13./ Eü.M.sz. utasitása határozza meg. Az utasitást a könyvtárak fenntartó szerveinek vezetői tudomásul veszik ugyan, a végrehajtásra azonban sokszor csak formálisan kerül sor. Igy pl. éveken át nem biztositottak több helyütt külön helyiséget a könyvtár céljaira /sok esetben elegendő betegágy sem volt, igy ezt nem is tehették/.

A 3 szint egymáshoz való viszonyát az OOKDK a hálózat részére kiadott szervezeti és müködési szabályzatban rögzitette /"Az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és müködési szabályzata". Az Orvosi Könyvtáros, 1961,1,4,70-85./

Az OOKDK, a hálózati központ a szervezeti és müködési szabályzatban foglaltaknak megfelelően müködik. Megjegyezzük azonban, hogy a szervezeti szabályok olyan általánosan megfogalmazottak, hogy azokba a legkülönbözőbb szinten végzett munka is belefér.

A hálózati alközpontok a szervezeti szabályzatban rögzitett feladataik közül több esetben nem tudják teljesiteni a tagkönyvtáraikkal kapcsolatos feladatokat. Egy-egy alközpontban legtöbbször 1-1,5 fő dolgozik. Egy fő saját könyvtára feldolgozó és feltáró munkáját, intézménye orvosainak megfelelő tájékoztatását, a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolitását stb. és még a tagkönyvtárak instruálását természetesen nem tudja ellátni. Va-

lamit,, de nem sokat segit egy-egy fél munkaidős dolgozó beállitása. Mindezek ellenére a könyvtárközi kölcsönzést, a deviza elosztást, az AKT-k müködtetését, a központi szolgáltatások továbbsugárzását minden alközpontos könyvtáros ellátja. Ahol az alközpontos a tagkönyvtárak instruálására sulyt helyez, ott a saját könyvtár katalógusai nem naprakészek /vagy-vagy/.

A tagkönyvtárak az előirásoknak megfelelően végzik munkájukat, ha főfoglalkozásu könyvtárossal müködnek. Több mint 200 könyvtárban, ill. könyvgyüjteményben azonban erről nincs szó, ott tehát a tagkönyvtárak számára rögzitett feladatok egy része elvégezetlen marad.

III.

A hálózat fejlesztésének kivánatos iránya

a Központ vonatkozásában

1. Rendezni kell az OOKDK helyzetét a nevének megfelelően. Tehát nemcsak dokumentációs központnak, hanem országos könyvtárnak is kell lennie. Ennek előfeltétele a BOTE könyvtárával való tényleges egyesülés. Ehhez feltétlenül megfelelő méretü uj épületre van szükség.

2. Fejleszteni kell az OOKDK dokumentációs tevékenységét különösképpen a gyorstájékoztatás és a témafigyelés további kifejlesztésével. A gyakorló orvosok részére különlegesen az ő céljaiknak megfelelő referáló folyóiratot kell kiadni. A szolgáltatások fejlesztésénél figyelembe kell venni az 1964/65-ben lefolytatott igénykutatás eredményeit. /Az igénykutatásról szóló tanulmányok közül kettő megjelent Az Orvosi Könyvtáros 1966. 3. és 4. számában, a továbbiak folyamatos közlésére sor kerül. A bekötött kéziratok az OOKDK Módszertani Osztályán kölcsönkaphatók./

3. A Központot korszerü, megfelelő gépekkel kell felszerelni, elsősorban Xerox-szal és más sokszorositó berendezéssel.

4. A gyüjtőköri munka elősegitésére szak-KC-kat kell létrehozni.

Az alközpontok vonatkozásában

1. Tovább kell fejleszteni az alközponti területi KC-ket.

2. El kell érni, hogy az alközpontok megfelelően és eleget foglalkozzanak a tagkönyvtárakkal, hogy azok az ügyrendjeikben foglaltak szerint végezzék a munkát.

3. Kivánatos volna, ha az alközpontok mindegyike kiadná a megye uj szerzeményeinek jegyzékét.

4. Minden alközpontnak mikrofilm-leolvasó készülékkel kell rendelkeznie.

A tagkönyvtárak vonatkozásában

1. Minden tagkönyvtárnak külön, csak könyvtári és tudományos célokra igénybevehető helyiségének kell lennie.

2. Minden tagkönyvtárban olyan dolgozónak kell müködnie, akinek legalább alapfoku képesitése van és aki legalább napi 4 órában foglalkozik a könyvtárral.

3. A helyi igényeknek megfelelő tájékoztató munka érdekében minden tagkönyvtárban lehetővé kell tenni, hogy sürgős és speciális esetekben irodalomkutatást tudjanak folytatni. Nem sürgős esetekben az alközpont és a Központ adja az irodalom kutatási jegyzéket.

IV.

A megvalósitás feltételei

1. Anyagiak: a könyvtárak 66 %-ában emelni kell a folyó-forint költségvetést. Különösképpen anyagi vonatkozásuak a hálózati központ fejlesztésének feltételei.

2. Személyiek: egy-egy alközpontban - a mai szervezeti forma mellett - legalább 2,5-3 főre, minden tagkönyvtárban 0,5-1 főre van szükség. El kell érni, hogy a könyvtárosok fluktuálása csökkenjen, magasabb legyen a bérük és a müvelődésügyi minisztérium intézményeihez hasonlóan megfelelő besorolást kapjanak /a könyvtárosok besorolására vonatkozó javaslat is az Eü. Min. Kollégiuma elé kerül 1967-ben/.

3. Szükség van a 24/1960. Eü.M.sz. utasitás módositására, az utasitás egyes pontjainak átfogalmazására: felszólitó mód alkalmazása a feltételes helyett..

V.

Az uj gazdasági mechanizmus bizonyára uj helyzetet teremt majd az orvosi szakkönyvtárügyben is. Korántsem olyan mértékben, természetesen, mint a müszaki termelési könyvtári hálózatban. Az intézmények felelősségének és hatáskörének növelése azt jelenti majd, hogy a könyvtárak fejlesztésének és egyáltalán ellátásának problémái még inkább az egyes vezetők hatáskörébe kerülnek. Ez lehet jó is, rossz is - attól függően, hogy a vezetők mennyire ismerték már föl a szakkönyvtári munka fontosságát. Nyilvánvaló, hogy a szakkönyvtárak munkájában még nagyobb szerepet játszik majd a tájékoztatás és az ennek alapját képező dokumentáció, mert ez a tevékenység szolgálja a legközvetlenebbül az orvosok munkáját.

Az OOKDK feladata az uj gazdasági mechanizmussal kapcsolatban az is lesz, hogy az eddiginél nagyobb mértékben tudatositsa a szakkönyvtárügy hasznosságát, másfelől a könyvtári dolgozók tevékenységét egyre inkább a közvetlen gyakorlat segitésére irányitsa.

ZALLÁR Andor

A SZAKIRODALMI ÉS BIBLIOGRÁFIAI ISMERETEK OKTATÁSÁNAK KÉRDÉSEI AZ ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEMEKEN

Az elmult év májusában a szakirodalmi és forrásismereti oktatás időszerü kérdéseivel foglalkozott az Orvosi Könyvtárosok IV. Országos Értekezletén az egyetemi könyvtárosok szekció ülése.

Az egyetemi könyvtárosok szekció ülésének ajánlása szerint: "Mind a négy egyetemi könyvtárnak feladata a medikusok olvasóvá nevelése. Ezért a 4 egyetem vezetője és azok, akik a könyvtárhasználat oktatásával eddig érdemben foglalkoztak, az év folyamán üljenek össze és dolgozzanak ki közös tematikát és tantervet különös tekintettel a BOTE és a SZOTE eddigi tapasztalataira. 1967-ben mind a négy egyetemi könyvtár kezdje meg az oktatást, 2 év mulva tapasztalataik alapján korrigálják a tantervet, és terjesszék fel az Egészségügyi és Müvelődésügyi Minisztériumhoz. A tanterv jóváhagyása után lehet bizonyos évfolyamok számára az oktatást kötelezővé tenni."

Az ajánlás közvetlen előzménye az 1963. évi III. Országos Értekezlet, amikor e kérdések az orvosi könyvtári hálózatban először merültek fel. Az eltelt 2 év alatt ugy külföldön, mint belföldön a szakirodalmi oktatás igénye jelentősen megnövekedett. Ezért a szekció ülésén a központi kérdés "A medikusok és fiatal orvosok olvasóvá nevelése" témakör megvitatása alkalmával elhangzott Szepesiné osztályvezető bevezető előadásához szeretnénk csatlakozni véleményünkkel.

Nemcsak a tudományos élet féltése, a hallgatók és kezdő orvosok tájékozatlansága az egyedüli ok, ami a szakirodalmi ismeretek oktatásának bevezetését sürgeti. Jelentősen érezteti hatását a felsőoktatási reform is, melynek során az oktató-kutató munka módosul. E feladatok ellátását könyvtárainknak szélesebbkörü és elmélyültebb tájékoztató munkával, a könyvtári értékek intenzivebb kihasználásával az eddigieknél jobban tá-

mogatniok kell. Ismeretes, hogy a reform során az oktatás anyagában és módszerében egyaránt korszerüsitésekre került sor, melyek végzésénél a könyvtárakra közvetlen feladatok hárulnak. A hallgatók jobb, gyakorlatibb felkészitése nem nélkülözheti bevezetésüket a szakirodalom és forrásainak ismereteibe, az önálló munka alapjaiban való tájékozódásba.

Ezek alapján az egyetemi könyvtáraknak - annak ellenére, hogy igen nagy nehézségekkel küzdenek az egyetemi hallgatóság könyvtári férőhely igényének ellátása terén - fel kell készülniök a hallgatók mind igényesebb tájékoztatására is. Az egyetemi könyvtárak potenciális olvasóközönségének ellátására felkészülni egyik napról a másikra nem lehet, gondos felméréseket, előkészületeket igénylő tevékenységet kell mielőbb megkezdenünk. Figyelembe kell venni, hogy a fiataloknak szakmai tanácsokra, kalauzolásra van és lesz szükségük, amely ismereteket az egyetemi évek elvégzése után is hasznositani fognak. Célunk az, hogy a könyvtárak előbb-utóbb olyan felkészültséggel rendelkezzenek, hogy az egyetemi oktatás keretében a képzés egyik jelentős területévé válhassanak. Mivel az oktatás is a könyvtárak és a könyvtárosok bevonásával fog történni, a megszokott könyvtári munka ujabb fejlődést igérő feladatkörrel bővül.

A müvelődésügyi miniszter 169/1966 /M.K.21./ M.M.sz. utasitása a minisztérium saját főfelügyelete alá tartozó egyetemekre vonatkozóan intézkedik a szakirodalmi ismeretek oktatásának bevezetéséről. A rendelet az orvostudományi egyetemekre nem vonatkozik, azonban e kérdéskörrel kapcsolatos teendőkkel foglalkoznunk kell; megvalósitására az előkészületeket meg kell tennünk. Fakultativ vagy kötelező oktatási forma alkalmazásával az orvostanhallgatókat fel kell készíteni hivatásuk végzésére. Az orvostudomány és a határterületi szakirodalom tájékozódási igényei mennyiségileg és minőségileg egyaránt óriási mértékben megnövekedtek. Az egyre áttekinthetetlenebbé váló irodalomban az eligazodást, a szükséges segédeszközök és módszerek megismerését és használatát már az egyetemi évek alatt könyvtári, ill. könyvtárosi segitséggel meg kell kezdeni.

Az orvostudományi egyetemeken a szakirodalmi és forrásismereti oktatás különböző formáinak bevezetése erősen kihat a könyvtárfejlesztésre, ezért sem a könyvtárak, sem az egyetem vezetői eme szempontokat nem hagyhatják figyelmen kivül. Kellő előrelátással gondoskodni kell arról, hogy a könyvtárhasználati, [illegible] irodalomkutatási módszerek, bibliográfiai és dokumentációs ismeretek oktatásának szintere a kellően felkészült és felszerelt könyvtár legyen.

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárában a korábbi években a könyvtár és a szolgáltatások bővitésének hatására jelentősen emelkedtek a könyvtár olvasóinak tájékoztatási igényei. Az egyetem tudományos munkájának bővülése egyes kutatási témákban uj, fiatal kutatók bevonását eredményezte. Napról-napra tapasztaljuk, hogy a tájékoztatást, információt kérők száma olyan mértékben emelkedik, hogy - a könyvtár méreteit figyelembe véve - az igények teljesitése egyre komolyabb problémát okoz. A tájékoztatást kérők igen gyakran könyvtári, szakirodalom ismereti bevezetéseket kivántak. Arra gondoltunk, hogy mivel az egyénenkénti tájékoztatás nem gazdaságos, igen jó lenne intézményes formában, csoportok részére már a felsőéves hallgatóknál megkezdeni a könyvtári szakirodalmi és bibliográfiai ismeretek oktatását. Eme törekvés az egyetem érdekével egybeesett, s ezért az 1959/1960 tanévben két féléven keresztül kisérleti oktatás folyt egyetemünkön e témakörből. Egyes orvosi tárgyak gyakorlati foglalkozásának óraszámából néhány órát e célra használtunk fel. Az oktatás a könyvtárban folyt, elméleti képzést jelentett, bemutatással egybekötve. Jó hatással volt a hallgatóságra, hogy egyrészt a gyakorlati foglalkozást vezető asszisztensek is jelen voltak e bevezetőkön, másrészt, hogy sikerült az érdeklődést a bemutatás alkalmával dia-vetitéssel is fokozni. A két félévi munka eredménye igen sok elkészitett egyetemi pályamunka tartalmi és formai értékelésénél lemérhető. E kisérleti oktatás sajnos nem folytatódott, ezért változatlanul meg kell maradnunk az egyénenkénti, esetleg 2-3 személyt összevontan utbaigazitó tájékoztatásoknál, ill. könyvtárhasználati bevezetéseknél.

Könyvtárunkban bevezető tájékoztatásokat, a könyvtár használatának módját nemcsak az egyetemi hallgatók, a

kezdő orvosok is óhajtották és óhajtják megismerni. Igen gyakori az asszisztencia tagjai között a személyi változás. Az uj orvosok nemcsak a megszokott tisztelgő látogatás miatt keresik fel könyvtárunkat, hanem részletes tájékoztatást is kérnek a könyvtárnak és szolgáltatásainak igénybevételéről, amely nélkül tudományos munkát nem tudnak végezni.

Az egészségügyi felsőoktatási reform végrehajtása a kibontakozó tudományos diákköri munka miatt egyetemünkön ujra és egyre jobban jelentkezett az igény, hogy az 1959/1960. tanévben szerzett tapasztalatok alapján az oktatás ismét meginduljon. Ennek hatására az 1965/66. tanévtől kezdve megindulhatott - reméljük most már maradandóbb eredményességgel - tanrendben meghirdetett speciál kollégiumok keretében "Orvosi bibliográfiai ismeretek" cimmel hetenként 2 órában, az 1966/67. tanévben pedig "Orvosi könyvtárhasználati, bibliográfiai és dokumentációs ismeretek" cimmel heti 1 órában az intézményes oktatás.

A tanrendben meghirdetett előadásokon kivül a Tudományos Diákkör kérésére az 1965/66. tanévtől kezdve rendszeresen bevezető előadásokat tartunk szakirodalmi ismeretekből a tudományos diákköri hallgatók számára.

E kétirányu oktatás alapjában véve nemcsak ismeretközlést szolgál, hanem megadja a lehetőséget bővebb tapasztalatszerzésre is. Az eddigiekből is megállapithatjuk, hogy az ismertetendő anyag mindenkor nagyobb mint az oktatás rendelkezésére álló idő. Továbbá, hogy az összeállitott oktatási anyagot a gyakorlati ismeretek megszerzésével megfelelően arányositani kell. Ügyelni kell arra, hogy ne okozzunk a hallgatóknak akaratlanul is tulterhelést. Nyilvánvalóvá vált, hogy évfolyamonként igen különböző a hallgatóság igénye. Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy az anyag összeállitásánál minden esetben igazodni kell az orvostudományi egyetem sajátos igényeihez.

A gyakorlati megvalósitás érdekében tehát mielőbb el kell dönteni, hogy milyen és mennyi legyen az oktatásra kerülő anyag /mit?/, milyenek legyenek az oktatás alaki, formai kérdései és módszerei /hogyan?/.

Az oktatás anyagának összeállitását még hosszu kisérleti és gyakorlati tapasztalatszerzésnek kell megelőznie. Az orvostudományi egyetemek e munkában résztvevő kollektivájának sok megbeszélést kell tartaniok a szempontok és tapasztalatok kölcsönös megvitatása érdekében. A magunk részéről a megbeszélés-sorozat vitaindítójának, tapasztalataink alapján közöljük a szakképzés lehetőségeit, módját s az oktatási anyagról készült tematika vázlatot, valamint e közlemény végén a felhasznált és az oktatáshoz hasznositható irodalmat is. Gondolkoznunk kell azon is, hogyan valósitható meg a fiatal orvosok könyvtári "bevezetése" pl. megyei kórházakban, egészségügyi intézményekben.-

I. Tapasztalataink szerint az oktatás megvalósitható:

a/ I. éves hallgatók részére speciál kollégium keretében, későbbiek folyamán kötelező tárgyként.

b/ III-IV. éves hallgatók részére speciál kollégium keretében, később kötelező tárgyként.

c/ A tudományos diákköri hallgatók részére konkrét gyakorlati igények alapján.

d/ Tájékoztatás és bevezetés a fiatal orvosok,ill. a kezdő kutatók számára.

II. Formai, módszerbeli kérdések

A hallgatók oktatása megvalósitható évfolyamonként kis és nagy csoportokban. Az oktatás helye minden esetben a könyvtár legyen. Az előadásokat tarthatják az oktatók közül kiválasztott erre alkalmas személyek is, de legalkalmasabbak a szakképzett, tapasztalt orvosi könyvtárosok. Formailag választható szeminárium jellegü képzés, speciál kollégium, és - a Tudományos Diákkör keretében - előadások, gyakorlati bemutatások utján.

A fiatal orvosok, ill. kezdő kutatók bevezetése történhet egyénenként, de egy kutatócsoportban dolgozó két-három személy is összevonható.

A felsorolt összes lehetőség esetén a tananyag ne csak elméleti sikon kerüljön megtárgyalásra, feltétlenül össze kell kötni a gyakorlati ismeretszerzés lehetőségével.

III. Az oktatás anyagának vázlata

A/ I. éves hallgatók részére:

Bevezetés az Egyetemi Könyvtár használatának ismereteibe.

Az egyetemi tanulás, jegyzetelés, kivonatkészitès módjai, technikája. Bevezetés a könyvtárhasználat ismereteibe, tájékoztatás a könyvtári szolgáltatásokról. Katalógusok használata. Tájékoztatás a város könyvtárairól és a könyvtári hálózatokról. A kiadványfajták használata /könyv, folyóirat, különlenyomat, mikrofilm, mikrokártya/. Részletes tájékoztatás a tankönyvekről, egyetemi jegyzetekről. Vázlatos ismertetés a dokumentum fajtákról: könyvek, tudományos kézikönyvek, lexikonok, enciklopédiák, tanulmánygyüjtemények, évkönyvek. Egyéb segédkönyvek: szótárak, szakszótárak, adatgyüjtemények, atlaszok. Folyóiratok stb. /könyvtári és könyvtárhasználati bemutatások, filmvetités./

B/ III-IV. éves hallgatók részére:

Szakirodalom és forrásainak ismerete, bibliográfiai és dokumentációs alapismeretek

a/ Az orvosi bibliográfiák és folyóiratok fejlődése. Történeti áttekintés. A referálás megindulása, referálólapok, A segédkönyvek bibliográfiái. A bibliográfiák szerkezete, fajai. Nemzetközi bibliográfiák /cimbiblio-

gráfiák, referáló-bibliográfiák/. A magyar és nemzetközi szakbibliográfiák. Folyóirat-jegyzékek /röviditései-, lelőhelyjegyzék/ kézikönyvek, lexikonok, enciklopédiák. Szótárak, szakszótárak. Cimtárak.

b/ A bibliográfiai és dokumentációs munka fogalma, szerepe, jelentősége. A modern információ. Hazai és külföldi dokumentációs szolgáltatások és kiadványok.

c/ Az irodalmi adatok gyüjtése: a gyüjtés technikája. A feldolgozás és regisztrálás módszerei. Irodalmi tájékozódás. A bibliográfiai leirás alaki szabályai. Kézirat elkészitése és sajtó alá rendezése. A szaknyelv, fogalmazás, stilus, nyomdai tartalomjegyzékek, mutató készitése.

d/ A tudományos kutatás helyzete, szerepe, módszere. Irodalomkutatás, témabibliográfia összeállitása. A hazai és külföldi kutatómunka helyzete, fejlődése. Az egyéni és csoportmunka /team-work/, a legfontosabb regisztráló és feldolgozó gépi berendezések. /Megfelelő arányban gyakorlati foglalkozások, filmvetités/.

C/ Oktatás a tudományos diákköri hallgatók részére:

A tudományos munka alapismeretei

A készülő pályamunkával vagy szakközleménnyel kapcsolatos részletes tájékoztatás. Irodalomkutatási gyakorlatok. Az igények alapján összeállitott anyag ismertetése. /Ld. III-IV. éves hallgatók részére ismertetendő anyag, c+d pontjait/.

D/ Tájékoztatás és bevezetés a fiatal orvosok, ill. a kezdő kutatók számára.

A könyvtár használatáról, az igénybe vehető szolgáltatásokról részletes tájékoztatás. A tudományos kutatás szakirodalmi információkkal való

előkészitésének gyakorlati kérdései. Egyénenként, ill. egy-egy munkacsoport tagjainak saját szakterület irodalmának, forrásainak, bibliográfiáinak részletes ismertetése. Gyakorlati kalauzolás.

Általános utmutató a III-IV. éves hallgatók részére készitett tanterv c+d pontja alapján.

E közlemény nem szándékozott teljességre törekvően foglalkozni az összes számba jöhető problémával. Szeretnénk, ha az Orvosi Könyvtárosok és Orvostanácsadók IV. Országos Értekezletén megkezdett munka folytatódna mind elméletileg, mind gyakorlatilag. Ha a társegyetemek illetékes szakemberei is összegyüjtik tapasztalataikat, véleményüket, reméljük még sok hozzászólás, észrevétel fogja e fontos kérdés ismereteit gyarapitani. Érvek, ellenérvek termékeny vitája formálja majd azokat az elképzeléseket, melyeket az egyetemi hallgatók és a kezdő, fiatal orvosok olvasóvá nevelésénél az orvostudományi egyetemek könyvtárainak előbb-utóbb egységesen hasznositaniok kell. Az egyetemi könyvtári munka ezen uj feladatainak teljesitése is igazolni fogja CARYLE véleményét, hogy "a könyvtár az egyetem szive" s hogy ez ma egyre inkább időszerüvé válik, mint az.ő idejében volt.

Irodalom

1. Postell, William D.
   Applied medical bibliography for students.
   Springfield /1955/ Thomas. XI, 142 p.
   Bibliogr. 127-137 p.

2. Inke Gábor
   Az orvosi irodalom keresési és feldolgozási módszerei.
   Kovách Arisztid: A kisérleti orvostudomány vizsgálati módszerei. Bp. 1959. Akadémiai K. 5.köt. 147-179 p.

3. H. Németh Zsófia
   A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása. /1.rész/
   Felsőokt.Szle, 1962.11,543-549.

4. Németh Zsófia
   A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása. /2.rész/
   Felsőokt.Szle, 1962,11,729-734.

5. Erőss László
   Irodalomkutatási módszerek.
   Orv.Könyvt. 1962,2,2,20-25.

6. Vincze Pálné
   Szakirodalmi forrásismeret a természettudományok és a technika területén.
   Bp. 1962, OMKDK. 135 p.
   /A könyvtárosképzés füzetei/.

7. Ágoston György
   A tudományos kutatómunkára nevelés lehetőségei a magyar felsőoktatási intézményekben.
   Acta Univ. Szegediensis. Sect. Paedagogica et Psychologica. 1962,6,5-16.

8. Bartha János
A tudományos munka technikájának oktatása.
/Hozzászólás H.Németh Zsófia: "A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása" c. cikkéhez./
Felsőokt.Szle, 1963,12,47-48.

9. Barcza József
A könyvtártudomány a felsőoktatás szolgálatában.
/Hozzászólás H.Németh Zsófia "A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása" c. cikkéhez/.
Felsőokt.Szle, 1963,12,49-50.

10. Móra László
Könyvtári és bibliográfiai ismeretek a hallgatóknak.
/Hozzászólás H.Németh Zsófia: "A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása" c. cikkéhez/.
Felsőokt.Szle, 1963,12,109-110.

11. Vértesy Miklós
A könyvtári ismeretek oktatása.
Felsőokt.Szle, 1963,12,358-359.

12. Farkasné Taubner Márta
Az információs forráskutatás módszereinek elsajátitása a vegyészeti felsőoktatás keretében.
/Hozzászólás H.Németh Zsófia: "A bibliográfiai ismeretek és a tudományos munka alapjainak oktatása" c. cikkéhez/.
Felsőokt.Szle, 1963,12,616-620.

13. Szemere György
A tudományos diákköri munka néhány problémája az orvosegyetemeken.
Felsőokt.Szle, 1964,13,49-51.

14. Power, Ellen
Instruction in the use of books and libraries.
Libri. 1964,14,253-263.
Ref.: Ipolyi-Keller Tamásné. Orv. Könyvtáros 1965,5,271-274.

15. Veress Sándor
A tudományos témák feldolgozásának technikájához /Hozzászólás/ "Hogyan ne irjunk meg tudományos közleményt sem" Orv.Hetil.1965,106, 1095.o. megjelent közleményhez
Orv.Hetil. 1965,106,1577.

16. Szentirmai László
Kisérlet az egyetemi hallgatók olvasási szokásainak felmérésére.
Felsőokt.Szle, 1965,14,441-446.

17. Németh Zsófia
A szakirodalmi ismeretek oktatásának módszerei a felsőoktatási intézményekben.
Acta Univ. Szegediensis. Acta Bibliothecaria. 1966,5,3-18.

18. Szentirmai László
Olvasáselemzés és néhány következtetés egyetemi hallgatóknál két felmérés alapján.
Acta Univ. Szegediensis. Acta Bibliothecaria. 1966,5,23-43.

19. Szepesi Zoltánné
A medikusok és a fiatal orvosok olvasóvá nevelése.
Orv.Könyvtáros, 1966,6,88-230.

20. A müvelődésügyi miniszter 169/1966 /M.K.21/ M.M. számu utasitása egyes egyetemeken a szakirodalmi ismeretek oktatásának bevezetéséről.
Müv.Közlöny, 1966,10,21,307.

MIKLÓS Róbertné

AZ ORVOSI TÁJÉKOZTATÁSBAN LEGGYAKRABBAN HASZNÁLT SEGÉD-ESZKÖZÖK

A kor követelményei az élet minden területén mindenkivel szemben megnőttek és ez természetesen az orvosokra és a könyvtárosokra is vonatkozik.

A beteg csak a tapasztalt, jól képzett orvoshoz fordul bizalommal, ezeket az orvosokat keresi fel gyógyulása reményében.

A tudomány nagyarányu fejlődéséből eredő változásokat és a ma emberének időhiányát tekintetbe véve megkívánható-e az orvostól a szakma biztos ismerete, tájékozottsága nemcsak saját szakterületén, hanem a határ- és egyéb területeken is, megkívánható-e, hogy a tudománnyal lépést is tartson? Igen. A betegek, illetve a társadalom válasza, kívánsága határozott. Ha azonban figyelembe vesszük azt a sok akadályba ütköző utat, amely ehhez a megkivánt "igen"-hez elvezet, akkor jut tudomásunkra, mennyire nehéz ezt a kívánságot teljesiteni.

A szakemberek azonban egymagukban semmiféle tudományterületen nem képesek már tájékozódni és ez az orvostudományra is vonatkozik. Nincs olyan orvos, aki akár saját részterületének irodalmát teljesen ismerhetné a teljes orvostudományról nem is beszélve. "A XX. század harmadik harmadában a kutatási feladatok tulnyomó részének megoldása nem lehet egyes személyek ügye, hanem csakis kollektiv alkotás eredménye" - irja Szántó István és Páris György a Magyar Tudomány 1966. decemberi számában. /746. p./

Ezekután világos a feladat, amely a könyvtárosok és a dokumentalisták előtt áll: segitségére kell lenniök a tájékozódni kivánó szakembernek. Ez a szükségszerüség hozta létre a tájékoztató, dokumentációs intézményeket.

Hogyan és milyen eszközökkel segithetünk a tájékoztatásért hozzánk forduló szakembereknek?

Mindenekelőtt: 1967-ben nemcsak a szakemberektől, a könyvtárosoktól sem lehet megkivánni, hogy polihisztorok legyenek. Pontosan kell azonban tudnia minden tájékoztató könyvtárosnak: milyen forrásmunkához, segédeszközhöz kell nyulnia, ha tájékoztatást kiván adni.

Minden szakterületnek, igy az orvostudománynak is rendelkezésére állnak már az irodalom feltárásához szükséges eszközök, amelyeknek gyüjteményét segédkönyvtár néven szoktuk összefoglalni. Ez a segédkönyvtári anyag magában foglalja azokat a segédkönyveket és forrásokat, amelyek az orvostudomány egészére, az orvostudománynak részterületeire vonatkoznak.

A segédkönyvtári anyag csoportositása sokféle szempontból történhet. Az egyik igen fontos szempont a nyelvi szempont. Egyetlen ország sem engedheti meg magának, hogy csak saját országa tudományos irodalmát gyüjtse és feltárja. Az orvostudomány univerzális, az egész emberiségé, minden nyelven megjelent közleményt fel kell használni. A segédkönyvek a nyelvi korlátok leküzdéséhez is nagy segitséget nyujtanak.

De csoportosithatunk kiadványfajták szerint is.

Melyek a tájékoztató apparátusban felhasználható kiadványfajták?

1. Enciklopédiák, lexikonok, terminológiai, értelmező szótárak

2. Lelőhelyjegyzékek, adattárak, cimtárak, névtárak, röviditési jegyzékek, gyarapodási jegyzékek, törvénykönyvek, jogszabályok gyüjteménye, statisztikai kiadványok, zsebkönyvek, telefonkönyv, árjegyzékek, stb.

3. Kézikönyvek, tankönyvek, monográfiák

4. Folyóiratok, referáló folyóiratok

5. Első- és másodfoku bibliográfiák, katalógusok, referensz naplók

6. Tartalomjegyzékek, kongresszusi naptárak.

A tájékoztató könyvtárhoz beérkező kérés olyan sokrétü, változatos és széles skáláju lehet, hogy a válasz megadása során számos más, ott fel nem sorolt forráshoz is lehet és kell fordulni.

Az orvosi könyvtárak rendelkezésére álló tájékoztató apparátus rendszerint nem nagy, nem is komplex. Feltétlenül szükséges azonban, hogy azt, ami megvan, a könyvtár egyéb állományától elkülönitve tároljuk. A tájékoztatási folyamatnak megfelelően legjobb, ha segédkönyvtárunkat két részre osztjuk:

A/ a direkt, közvetlen és

B/ az indirekt, közvetett tájékoztatást elősegitő részre.

Az A/ csoportban helyezzük el azokat a kiadványfajtákat, amelyekből általában adatszerü felvilágositást nyujtunk. Ezek: szótárak, lexikonok, zsebkönyvek, árjegyzékek, enciklopédiák, stb.

A B/ csoportban pedig azokat a kiadványfajtákat, amelyekből közvetett felvilágositást nyujtunk, illetve a felvilágositáshoz segitségükkel, de közvetett uton jutunk el. Ezek tehát általában nem magukat az adatokat, hanem az adatokat tartalmazó dokumentumok bibliográfiai adatait tartalmazzák. Ilyenek: a bibliográfiák, katalógusok, referáló folyóiratok, stb.

A két csoport között éles határvonalat nem huzhatunk.

Melyek azok a segédkönyvek és egyéb források, amelyek az orvostudományi tájékoztatás számára a leginkább ajánlottak?

A/ A tájékoztatásra vonatkozó kérés átvétele után az első lépés minden esetben a fogalom tisztázása. Ehhez nyujtanak segitséget a nyelvi-, a szak- és az értelmező szótárak. Minden fogalomnak elsősorban anyanyelvi tisz-

tázása szükséges. Ezért első helyen emlitjük a magyar nyelvü orvosi terminológiai szótárakat. Ezek:

BRENCSÁN János: Orvosi szótár. Bp. 1967. Te...

TORDAI Ferenc: Orvosi müszótár. Bp. 1948. Novák ny.

A szótárakban nem csupán az egyes szavak értelmezését találjuk, hanem szükebb fogalmak magyarázatára és összetételekben való használatára is utalálunk. utmutatást, utalásokat a szó eredetére stb. Jól használhatók az orvosi szavak klasszikus helyesirásának ellenőrzéséhez is. A Brencsán féle szótár ezeken kivül az orvosi és gyógyszerészeti szövegekben előforduló szavak és fogalmak röviditési jegyzékét is közli feloldásukkal együtt.

Jól használható egynyelvü magyarázó szótár:

ZETKIN,M. és mtsai: Wörterbuch der Medizin. Berlin,1964. VEB Verl.Volk u.Gesundheit.

DORLAND'S Illustrated Medical Dictionary.Compil.: DORLAND,W.A. 24.ed. Philadelphia-London,1965. Saunders.

Kétnyelvü orvosi szótárak:

VÉGHELYI Péter - CSINK Tamás: Angol-magyar orvosi szótár. Bp.1965, Terra.

VÉGHELYI Péter - SZILY Jenő: Magyar-német és német-magyar orvosi szótár. Bp. 1962, Terra.

LÁNG Imre: Orosz-magyar és magyar-orosz orvosi szótár. Bp.1951, Akadémiai K.

Francia orvosi szótárunk még nincsen, ezért a nagy SAUVAGEOT-t vagy az ECKHARDT-féle kézi szótárt használjuk.

Nagy segitséget nyujtanak a többnyelvü szakszótárak is. Ezek közül a legismertebbek:

a három nyelvü /angol-német-francia/

VEILLON,E.: Medical dictionary, Medizinisches Wörterbuch, Dictionnaire medical. Bern, 1950. Verl.Hans Huber.

és az öt nyelvü /angol-,francia-,olasz-,spanyol-német/

SLIOSBERG,A.: Elsevier's medical dictionary. Amsterdam-London-New York, 1964. Elsevier.

Segédkönyvtárunknak feltétlenül tartalmaznia kell néhány szaklexikont és enciklopédiát is, amelyek a fogalmakat betürendben vagy tárgyi összefüggéseiben rendezik és magyarázzák. Az első rendezési elv a lexikonokra, a második az enciklopédiákra vonatkozik. Már a rendezési elvből magából is lemérhető a kettő közötti minőségi különbség. Az enciklopédia rendszerbe foglalt tudásanyag, a lexikon ugyanennek mechanikus elrendezésü tára. Számos előnyük mellett meg kell említenünk a bennük levő, jól hasznositható rejtett bibliográfiákat is.

Francia szakenciklopédia a közismert, gazdagon illusztrált, a gyakorlatban igen jól alkalmazható

LAROUSSE MÉDICAL, Páris,1952. Librairie Larousse.

Bőséges magyarázatokkal ellátott ismereteket kapunk a szovjet kiadásu, orosz nyelvü

BOL'SAJA MEDICINSZKAJA ENCIKLOPEDIJA,MOSZKVA,1956-1964. c. kiadványból.

Igen részletes és terjedelmes anyagot tartalmaz az angol nyelvü

THE BRITISH ENCYCLOPAEDIA OF MEDICAL PRACTICE, London, 1950-1952. c. kiadvány, amely az átfogóbb fogalmakról ugyancsak bőséges tanulmányokat közöl.

Német nyelvü enciklopédia.

REAL-ENCYCLOPÄDIE DER GESAMTEN MEDIZIN. Leipzig-Berlin-Wien, 1907-1919.

Magyar vonatkozásban orvosi szaklexikonnal vagy enciklopédiával nem rendelkezünk. Általános adatszolgáltatásnál azonban nélkülözhetetlen, a nem régen megjelent UJ MAGYAR LEXIKON, Budapest, 1959-1962. Akadémiai K. 6 köt.

Közel 10.000 általános, szaklexikon és enciklopédia leirását tartalmazza.

ZISCHKA,G.A.: Index lexicorum,Bibliographie der lexikalischen Nachschlagewerke,Wien,1959. c. bibliográfiája.

Kézi könyvtárban szükségünk van különböző adattárakra, cimtárakra is, gyakran tudakozódnak ui. könyvtárak, egyéb intézmények és személyek cime, neve, helye után. Az egyik legismertebb nemzetközi cimtár a Londonban kiadott

THE WORLD OF LEARNING London,1966/67.Europa Publ.

Országonkénti felosztásban közli a tudományos és a müvészeti élet intézményeit, találunk benne mutatót is az intézményekről. Német vonatkozásban a német Minervák, magyar vonatkozásban pedig a Magyar Minerva cimü kiadvány tölti be ezt a feladatot. A könyvtárak, levéltárak, tanintézetek és a tudományos társaságok adataira vonatkozóan találunk benne eligazitást.

1965-ben jelent meg a könyvtárak adatait tartalmazó két kötetes Könyvtári Minerva az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában. Az első kötetben szakmánkénti csoportositásban találjuk meg a könyvtári hálózatokat és az azokat összetevő könyvtárak felsorolását: pontos cimük, alapitási évük, gyüjtőkörük stb. azaz a rájuk vonatkozó fontos adatokat. A második kötet magyar, angol és orosz nyelvü mutatót közöl az intézményekről betürendben, majd betürendes helység- és névmutató következik, sőt gyüjtőkörök, különgyüjtemények és hagyatékok betürendes mutatója minden szempontból áttekinthetővé teszi a magyar könyvtári hálózat felépitését.

Intézmények ciméről ad felvilágositást ezenkivül a Magyarország cimtára /Bp. 1961/ c. kiadvány.

Sok kérdés merül fel a folyóiratokra vonatkozóan is. Pl. Milyen külföldi folyóiratok járnak hazánkba és azok mely intézményektől kaphatók kölcsön. Erre ad választ az Országos Széchényi Könyvtár által kiadott lelőhely-jegyzék, amely 1962 óta 2 évenként jelenik meg, cime:

Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban. Megtaláljuk benne a folyóiratokat betürendben és azoknak a könyvtáraknak a kódjeleit, amelyekben megtalálhatók. A kiadvány végén a folyóirataikat bejelentő intézmények neve és cime szerepel a kódjelek feloldásával.

Érdeklődhetnek a folyóiratok megjelenési helye, röviditett cime, illetve feloldott cime iránt is. Ennek a tájékoztatásnak a megadására a legalkalmasabb az Unesco kiadásában megjelent

WORLD MEDICAL PERIODICALS cimü jegyzék, amelyből a világon megjelenő orvosi periodikák nagy részére vonatkozóan tudunk választ adni. Röviditéseit a világ minden orvosi könyvtárában szabványként használják, a magyar orvosi könyvtári hálózat könyvtáraiban. /Mindig a legutolsó kiadás szerint./ 1963-ban jelent meg legujabb kiadása, általában 2-3 évenként adják ki ujra és ujra.

A régebbi folyóiratanyagra vonatkozóan használjuk a PERIODICA MEDICA c. német kiadásu folyóiratjegyzéket, Stuttgart-ban jelent meg 1952-ben.

Röviditéseit nem fogadjuk el szabványként, de sok olyan folyóirat adatait megtaláljuk benne, amelyek más jegyzékekben nem találhatók.

Az orvosi folyóiratok indulási évére, periodicitására vonatkozóan az OOKDK kiadásában megjelent az ORVOSTUDOMÁNYI FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE, Budapest, 1964. ad felvilágositást.

Egyéb adatszolgáltatásra alkalmasak még az évenkénti kiadásban megjelenő statisztikai zsebkönyvek, amelyek például a születések-halálozások arányára, vagy a megbetegedések számára vonatkozóan adhatnak választ.

Nem hiányozhat tájékoztató apparátusunkból az EGÉSZSÉGÜGYI JOGSZABÁLYOK GYÜJTEMÉNYE sem. Munkánkban nagy segitségünkre van az Országos Széchenyi Könyvtár által megjelentetett ORSZÁGOS GYARAPODÁSI JEGYZÉK is, amely az ország könyvtárai által beszerzett uj külföldi könyvekről és azok adatairól tájékoztat.

Egyes frissen megjelent vagy megjelenés alatt lévő folyóiratszámok tartalmáról ad tájékoztatást a CURRENT CONTENTS cimü periodika. Ennek, az egyes folyóiratszámok cimlapmásolatát és tartalomjegyzékét közlő periodikusan megjelenő kiadványnak még az is nagy előnye, hogy a szerzők nevén kivül cimüket is közli és igy nagy segitséget nyujt a különlenyomat kérések során.

A hazai szerzőkről, a magyar orvosi kurrens irodalomról, egyes cikkek adatairól a Magyar Orvosi Bibliográfia /MOB/ ad tájékoztatást. Bibliográfiánkat már többször ismertettük, itt csak arra utalunk, hogy a kiadvány 1957 óta jelenik meg, periodicitása évi 6 szám. A MOB 31 szakban az egész orvostudományt regisztrálja, szerzői név- és tárgymutatót közöl és a felhasznált folyóiratok röviditését adja. Szakbeosztása megfelel az orvostudomány egyetemeken is tanitott felosztásának. A MOB az egyetlen szakbibliográfia, amely a mai kurrens magyar orvosi irodalmat teljességre törekvően regisztrálja. Mivel azonban a MOB csak 1957-ben indult és azóta jelenik meg folyamatosan, a régebbi magyar orvosi irodalomra vonatkozó adatokat más forrásokból kell megkeresnünk. Erre alkalmas az irodalmat a kezdetektől 1948-ig regisztráló Peleskei Lajos féle bibliográfia. A mü két részből áll: egy szakcsoportok szerinti és egy szerzői betürendes részből. Az előbbi 9, az utóbbi 6 kötet. Mutatói nincsenek. A mü nyomtatásban, sajnos, nem jelent meg, mindössze 6 gépelt példányáról tudunk. Ebből egy példány az OOK tulajdonában van. Erre az időszakra vonatkozóan a hozzá fordulóknak az OOK ad felvilágositást.

Az 1945-1960-ig terjedő időszak irodalmáról az orvostudomány 30 szakágazata szerint megjelenő sorozatból adunk felvilágositást. A retrospektiv bibliográfia sorozatot az OOK inditotta meg és adja ki 1961-1967-ig, utolsó kötetei 1967-ben jelennek meg. Ezek a kiadványok hálózatunk könyvtáraiban megvannak.

Az orvostudományi irodalomra vonatkozóan jól használható másodfoku bibliográfia a

SZENTMIHÁLYI János - VÉRTESY Miklós: Utmutató a tudományos munka magyar és nemzetközi irodalmához. Bp. Gondolat, 1963.

A bibliográfia általános, de a természettudományok között megtaláljuk az orvostudományra vonatkozó müvek adatait.

Két leggyakrabban használt kézikönyvünk:

KOVÁCH Arisztid: A kisérleti orvostudomány vizsgáló módszerei. Bp. 1954, Akadémiai K. 7. köt.

Ez elsősorban a kisérleti módszerekkel dolgozó elméleti ágaknak: az élettannak, a biokémiának, a kórtannak és a gyógyszertannak a módszertani kézikönyve. Bibliográfiája a tájékoztatásban általánosan felhasznált.

Másik igen közismert kézikönyv:

ISSEKUTZ Béla: Gyógyszertan és gyógyitás. Bp. 1957-1959. Medicina. 3 köt.

Az első kötet összefoglalás a gyógyszertanról, a 2-3. kötet összefoglalás a gyógyitás kérdéseiről klinikai áganként. A köteteknek a tájékoztatás számára legnagyobb előnye a gyógyszerek tárgymutatója és a bibliográfia.

Minden orvosi szaknak megvan a maga alapvető tankönyve, amelyet kézikönyvként használunk.

Ilyenek például

MAGYAR Imre - PETRÁNYI Gyula: A belgyógyászat alapvonalai. 1-2. köt. Bp. Medicina, 1964.

Részletes Sebészet. Szerk. Hedri Endre. Bp. Egészségügyi Kiadó, 1952.

BUGYI István: Gyakorlati sebészet, 1-2. köt. Bp. Medicina, 1960-1961.

Hosszu lenne minden szakra vonatkozóan akár csak egyet-egyet is felsorolni, könyvtárosaink azonban ezeket már ismerik és igyekeznek legalábbis a maguk szakterületén beszerezni. Az ujonnan megjelentekről a Magyar Nemzeti Bibliográfián kivül a MOB-ból és kiadói jegyzékekből szerezhetünk tudomást, a régebben kiadottakra vonatkozóan a retrospektiv bibliográfiai sorozatból szakáganként tájékozódhatunk, ezenkivül egy retrospektiv könyv-bibliográfiából.

DÁVID J. - DEÁK I. - DÖRNYEI S.: Magyar Orvosi Könyvek Bibliográfiája 1945-1956-ig. Bp.1961.OOKDK.

Nagyon jól használható tájékoztatási segédeszköz az angol nyelven megjelenő INDEX MEDICUS, kurrens cimbibliográfia, amely havonként ad számot a világon megjelenő folyóiratok közleményeiről. Előzménye: Current List of Medical Literature cimen jelent meg 1959 év végéig.

Az indirekt apparátus keretében kell még szólnunk a referáló lapokról, amelyek közül elsősorban a két leggyakrabban használtat emlitem meg; az egész világ orvostudományáról tájékoztatást kapunk az Amsterdamban kiadott, angol nyelven megjelenő EXCERPTA MEDICA c. referálólapból. Az orvostudományt 24 szakágazatban ismertetik az egyes sectiók, amelyek külön-külön is megrendelhetők.

Bővebb felvilágositást kapunk a szocialista országok szakirodalmáról a szovjet referáló lapból: a MEDICINSZKIJ REFERATIVNÜJ ZSURNAL c.13 szekcióra oszló periodikából. Ebben a kiadványban a cikkek cimei, ha szovjet szerzőtől valók, orosz és angol nyelven, ha külföldi szerzőtől valók, akkor oroszul és az eredeti cikk nyelvén jelennek meg.

Magyar referáló folyóirat eddig a következő szakágazatokban jelent meg: Tuberkulózis és Tüdőgyógyászat Referáló Szemle, Radiológiai Közlemények, Testnevelés és Sportegészségügyi Referáló Szemle, Rheumatológiai és Balneológiai Referáló Szemle, Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle, Anaesthesiologia és Referáló Szemle és végül Referáló Szemle cimmel, egy alkoholellenes küzdelemmel foglalkozó kiadvány. Ezek a referáló folyóiratok általában negyedévenként látnak napvilágot.

Gyakran kérnek felvilágositást a ma igen "divatos" syndromákra /tünetcsoport, tünetegyüttes/ vonatkozóan. A kérdések a leggyakrabban a következők: Kiről neveztek el bizonyos tünetcsoportot? A kérdéses syndromához milyen tünetek tartoznak? stb. A választ elsősorban egy magyar syndroma gyüjtemény alapján adjuk meg:

UNGHVÁRY L.: Betegség-syndromák zsebkönyve. Bp.1962. Medicina.

Ha ebben nem találunk elegendő választ, a német syndroma-gyüjteményt használhatjuk fel:

LEIBER,B. - OLBRICHT,G.: Wörterbuch der klinischen Syndrome. München-Berlin,1963. Urban - Schwarzenberg.

Végül ajánlatos referensz-napló, vagy kartoték vezetése, amelyben témánként, vagy szakonként vezetjük egy-egy kérdésre megadott válaszunkat. A kérdések ui. a tapasztalat szerint többször is ismétlődnek. Ha napra kész és pontosan vezetett referensz naplónk van, egyes kérdésekre azonnal tudunk válaszolni és magunkat is megkiméljük a tájékoztatás ujra feldolgozásának, kikutatásának munkájától.

A legfontosabb a tájékoztató munkát végző könyvtáros számára, hogy tisztában legyen az orvosi szakok és témák hovatartozásával, hogy tudja, mit hol kell keresnie, tehát a tájékoztatási forrásokat alaposan ismernie kell. Ezeken kivül jól kell ismernie az olvasókat is, elsősorban munkájukat, kutatási témáikat és végül, de nem utolsó sorban fontos az olvasókkal való bánásmód legjobb formájának a megtalálása, mely megkönnyiti és eredményesebbé teszi a tájékoztatási munkát.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

I G É N Y K U T A T Á S

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

SZEPESI Zoltánné

AZ ORVOSOK ÉRDEKLŐDÉSE AZ ORVOSTUDOMÁNYI TÉMÁK IRÁNT

1. A vizsgálat célja
2. A témákra vonatkozó válaszok általában
3. A válaszok a válaszoló orvosok korcsoportjai szerint
4. A válaszok megoszlása szakok és az orvosok korcsoportjai szerint
5. A válaszok megoszlása szakok és az orvosok beosztása szerint
6. A szakorvosi képesitás és a témák iránti érdeklődés összefüggése
7. A válaszok szakonkénti megoszlásának és a válaszoló orvosok szakképesitésének összehasonlitása
8. Következtetések

1. A vizsgálat célja

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársai 1964/65-ben végzett igényfelmérésük során további munkájuk fejlesztése érdekében meg akarták tudni, melyek azok a témák, amelyekről az orvosok állandó tájékoztatást igényelnének.+

Ebből a célból a kérdőiven a következő kérdést tették fel: "Melyik az a témakör, amelynek szakirodalmi ujdonságairól rendszeres tájékoztatást igényelne?"

A "témakör" szót a válaszolók egy része félreértette. Válaszaikban témakörként nemcsak szakágazatot, hanem sok esetben szakot adtak meg. Pl. "Minden érdekel, ami a belgyógyászattal foglalkozik". "A gyermekgyógyászati témakör érdekel". Minden referensz vagy irodalomkutatást végző könyvtáros tudja, milyen gondot okoz a témakör tulságosan tág értelmezése, és mennyire lehetetlenné teszi a választ, ha egy teljes szakágazat irodalmát kérik: az erre vonatkozó adat a legtöbb esetben olyan sok, hogy a kérdező számára feldolgozhatatlan, a válasz alig ad ilyenkor többet, mintha az igénylő semmit sem kapott volna.

2. A témákra vonatkozó válaszok általában

A szakokra, a szakágazatokra és a témákra vonatkozó válaszokat először közös nevezőre kellett hozni. Legalkalmasabbnak az látszott, ha a témákat szakágazatokká, azokat pedig szakokká egyesitjük és a válaszokat, bármelyikre is vonatkozzanak a három felsorolt fogalom közül, tartalmi terjedalmükre való tekintet nélkül egy-egy egységnek fogjuk fel.

Minden igénykutatásban van több-kevesebb szociológiai elem. Ezért emlitjük meg, még ha leirva furcsán is hat, hogy az egyik válaszoló a kérdőiven nagy betükkel ke-

---

+Az adatgyüjtés munkáját részben dr Noll Lászlóné, az OOKDK munkatársa végezte.

resztülirta: "Bornirt kérdés, az csak természetes,hogy mindenkit a saját szakterülete érdekel", ezzel is bizonyitva, hogy potenciális olvasóink némelyikének nincs fogalma a tájékoztatás módjairól és gyakorlatáról, és hogy a válaszoló tájékozódása mindezideig nagyon kezdetleges lehetett, hiszen nem tud szak és téma között különbséget tenni. Itt is, mint annyi más tanulmányunkban ujra arra kell utalnunk, hogy a medikusok olvasóvá nevelésére feltétlenül szükség van, legalább a bibliográfiai alapismeretekre, a tudományos munkához szükséges szakirodalmi kutatás módjára meg kell őket tanitani.

A 4909 válaszoló közül 244-en a kérdésre semmiféle választ nem adtak. A kérdésre válaszoló 4665 orvos összesen 6663 témát /szükebb, bővebb, nagyon is tágan értelmezett témát/ jelölt meg olyanmak, amelynek ujdonságairól állandóan tudni szeretne.

Egy-egy orvos tehát átlagosan 1,43 témáról kiván folyamatos tájékoztatást.

3. A válaszok a válaszoló orvosok korcsoportjai szerint

Az összes megjelölt téma az érdeklődők korcsoportjai szerinti felosztásban a következő:

1. táblázat

Korcsoport	A kért témák száma	A kérdésre válaszolók száma	Egy főre átlagosan jut /téma/	A kérdésre nem válaszoltak a kérdőívre válaszolók %-ában
24-33 éves	2437	1807	1,34	4,4%
34-43 "	1752	1109	1,58	4,1
44-53 "	1205	805	1,50	3,1
54-63 "	933	699	1,33	2,1
64-73 "	260	203	1,28	7,3
74 fölött	76	42	1,85	35,7
Összesen	6663	4665	1,43	5,2

A korcsoportonként kért témák abszolut száma egyenes arányban csökken az idősebb korcsoportok irányában, amelyeknek létszáma a kor növekedésével általában is természetszerüen kevesebb, ezek a számok tehát önmagukban nem sokat mondanak. Ha azonban az egy válaszolóra jutó témák átlagszámát vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a legtöbbet /1,85/ a 74 éven felüliek kérik, utánuk a más válaszokból is legaktivabbaknak mutatkozó 34 - 53 év közötti orvosok következnek /1,58, 1,50 fejenként/. Legkevesebb témát a 64-73 évesek kérnek, majd az 54-63 évesek és a legfiatalabbak következnek, mindhárom csoport az országos átlag alatti érdeklődést mutat.

Az összes válaszoló közül 5,2 % semmiféle témát nem igényel. A legidősebb korcsoport több, mint egyharmada /35,7 %/ nem igényel értesitést semmilyen témáról, a többiek viszont az összes többi korcsoportnál a legtöbb iránt érdeklődnek. A második, legkevésbé érdeklődő korcsoport a 64-73 éveseké, 7,3 % egyáltalán nem kiván szakmai ujdonságokról tájékoztatást, a témák figyelését kérők érdeklődése is kisebb az országos átlagnál és a legcsekélyebb az összes korcsoport közül.

4. A válaszok megoszlása szakok és az orvosok korcsoportjai szerint

A válaszokat - mint már emlitettük - témacsoportok szerint összevontuk, mintegy szakká vagy szakágazattá szintetizáltuk őket, és igy vetettük egybe a Magyar Orvosi Bibliográfia szakrendjével. Azért éppen ezzel, mivel ez a több éves tapasztalat alapján kialakitott szakrendszer a magyar orvostudomány felépitettségének mintegy mása és magában foglalja az egész orvostudományt /1. a 2. táblázatot/.

2. táblázat

az orvostudomány szakrendi osztályozása

1. Általános orvostudomány
2. Alkalmazott természettudományok
3. Anatómia. Szövettan. Antropológia
4. Élettan
5. Biofizika. Biokémia
6. Gyógyszerészet. Gyógyszerkémia
7. Gyógyszertan
8. Orvosi mikrobiológia
9. Kóréletton. Kórtan
10. Kórbonctan. Kórszövettan

2. táblázat /folytatás/

az orvostudomány szakrendi osztályozása

11. Igazságügyi orvostan
12. Belgyógyászati megbetegedések
13. Sebészet
14. Szülészet
15. Csecsemő- és gyermekgyógyászat
16. Elme- és ideggyógyászat
17. Orr-fül-gégegyógyászat
18. Szemészet
19. Bőrgyógyászat. Venerologia
20. Onkológia
21. Tuberkulózis
22. Stomatológia
23. Röntgenológia. Radiológia
24. Laboratóriumi diagnosztika
25. Gerontologia. Geriatria
26. Katonai orvostudomány. Repülőorvostan. Sport-orvostan
27. Klimatológia. Balneológia. Fizikoterápia
28. Egészségtudomány
29. Orvostörténelem

3. táblázat

Korcsoport	Általános orvostudomány	Alkalmazott természettudományok	Anatómia, Szövettan. Antropológia.	Élettan	Biofizika Biokémia	Gyógyszerészet Gyógyszertan	Orvosi mikrobiológia	Kórélettan, Kórtan	Kórbonctan Kórszövettan	Igazságügyi orvostan	Belgyógyászat	Sebészet	Szülészet	Gyermekgyógyászat	Elme- és ideggyógyászat	Orr- fül- gégegyógy.	Szemészet	Bőrgyógyászat Venerológia	Onkológia	Tuberkulózis	Stomatológia	Röntgenológia	Laboratóriumi diagnosztika	Gerontológia Geriatria	Katonai orvostudomány	Klimatológia Balneológia	Egészségtudomány	Orvostörténelem
24 - 33	1	4	23	6	13	88	90	13	7	10	599	304	144	290	111	68	52	44	132	99	124	57	6	4	2	2	143	1
34 - 43	1	1	7	7	8	55	61	15	2	10	386	265	121	180	86	28	36	31	87	127	28	67	6	4	2		130	1
44 - 53		1	2	3	10	26	60	6		6	253	164	76	116	28	22	25	32	57	82	79	44	1	8	1		103	
54 - 63		1	1	1	3	34	21	2	4	7	229	94	50	80	32	19	22	35	36	53	75	32	1		1	2	97	1
64 - 73	1	1				6	2	1		4	77	17	11	28	14	2	13	11	6	12	16	19	1	2			15	1
74 év fölött							3		1	1	22	3	5	2	1	2	4	3	4	4	8	2		1			9	1
Összesen	3	8	33	17	34	209	237	37	14	38	1566	847	407	696	272	141	152	156	322	377	330	221	15	19	6	4	497	5

A 2. és a 3. táblázat összevetéséből kitünik, hogy egyetlen olyan szakágazata, szakja sincs a Magyar Orvosi Bibliográfiának, tehát az univerzális orvostudománynak, amelyre valamilyen választ ne adtak volna. A 4665 orvos tehát összeségében a teljes orvostudományról szeretne állandóan friss tájékoztatást kapni.

Szakonkénti megoszlásban a legtöbb kért téma a belgyógyászat tárgyköréből való: 1566, az összes kért téma 23,5 %-a, utána a sebészeti témák következnek 847-tel, az összes kért téma 12,7 %-a, a csecsemő- és gyermekgyógyászati témák: 696-tal, az összes kért téma 10,4 %-a, az egészségtudomány 497-tel, az összes téma 7,4 %-a és a szülészet-nőgyógyászat 407-tel, az összes téma 6,1 %-a. Mint mindenütt, itt is érvényesül a négy orvosi alapszakma /belgyógyászat, sebészet, gyermekgyógyászat, szülészet-nőgyógyászat/ vezető szerepe.

A különböző korcsoportokhoz tartozó orvosok érdeklődése az egyes szakok irodalma iránt létszámukat figyelembe véve arányos, egyes kivételek azonban előfordulnak.

Igy pl. feltünő, hogy az anatómia, szövettan és az antropológia, az orr-fül-gégegyógyászat és a stomatológia iránt a legfiatalabb korcsoport jobban érdeklődik, mint a többiek, viszont nagyon csekély érdeklődést mutatnak az igazságügyi orvostan, a bőr- és nemigyógyászat, a tuberkulózis iránt.

A 34-43 évesek főleg a gyógyszerészet, gyógyszertan, az orvosi mikrobiológia, az elme- és ideggyógyászat, a tuberkulózis és a röntgenológia iránt mutatnak szembetünő érdeklődést, a stomatológia iránt viszont nem.

A 44-53 évesek érdeklődése az orvosi mikrobiológia iránt az előző két csoporténál is nagyobb és a következő korcsoporttal együtt a legnagyobb a stomatológia és a gerontológia iránti érdeklődésük.

Az elme- és ideggyógyászat iránti érdeklődés a legnagyobb részben az 54-63 évesek részéről nyilvánul meg, ugyanigy a bőr- és nemigyógyászat iránt is. Az egészségügyi szervezés iránt ennek a korcsoportnak az érdek-

lődése a legnagyobb. Az általuk kért témák több, mint egytizede /10,3 %!/ egészségügyi szervezési tárgyu.

A 64-73 évesek érdeklődése a legnagyobb a szemészet és a röntgenológia iránt és egyáltalán nem nyilvánul meg az anatómia, az élettan, a biofizika, biokémia és a katonai orvostudomány iránt.

Már emlitettük, hogy a legidősebb korcsoportra jut viszonylag a legtöbb témakérés, ezek a számok azonban szakokra bontva olyan csekélyek, hogy nem értékelhetők.

Ezek az adatok a gyakorlatban kevéssé használhatók fel, de feltétlenül érdekesek.

Abban, hogy a fiatalok elsősorban /a válaszolók és válaszaik számaránya alapján/ az anatómia, az orr-fül-gégészet és a stomatológia iránt érdeklődnek, semmi különöset nem találhatunk. Az azonban rendkivül érdekes, hogy az igazságügyi orvostani, a bőr- és nemigyógyászati és a TBC témák iránti érdeklődésük a többi korosztályénál kisebb. Bár a legutóbbi években az idegenforgalom fellendülése óta ujra észleltek néhány nemikórtani esetet és a TBC-s megbetegedések száma is fokozódott valamelyest az előző évekéhez képest, ez a két betegség megszünt népbetegség lenni, a többi betegséggel szemben háttérbe szorulnak, tehát az érdeklődés is csekélyebb irántuk.

A 34-43 éveseknek a gyógyszerészet iránti legintenzivebb érdeklődése nyilvánvalóan kapcsolatos gyógyszeriparunk 10-12 évvel ezelőtti fellendülésével. Ez a korosztály a TBC elleni küzdelemnek is aktiv részese volt, innen eredhet további érdeklődésük a TBC szakirodalma iránt.

Azt sem tekinthetjük véletlennek, hogy a 34-53 évesek, tehát a két legaktivabb korosztály elsőrendüen érdeklődik az orvosi mikrobiológia iránt. A legfiatalabbak számára az allergológia már nem ujdonság, ennek a két korosztálynak orvosait azonban kezdő korukban még nagyon izgathatta az akkor az érdeklődés kö-

zéppontjában álló probléma és az allergiás betegségeknek akkor nagy száma.

A gerontológia iránt kiugróan ez a korcsoport érdeklődik. Nem érezzük belemagyarázásnak, hogy még nem tul öregek és már nem tul fiatalok ahhoz, hogy az öregedés tüneteivel és az öregkori betegségek gyógyitásával foglalkozzanak.

Az 54-63 éveseknek az egészségügyi szervezés iránti kiugró érdeklődése sem lehet véletlen: szervezni csak sok tapasztalat birtokában lehet, tehát nem a fiatalabb korosztálynak való és nem is azt érdekli általában.

A szemészet iránt viszont köztudomásuan csekély a fiatalok érdeklődése, ez a 64-73 éveseket érdekli a legjobban.

Ha tehát a szakokat aszerint csoportositjuk, hogy mely korosztály érdeklődik irántuk elsősorban, a következőket látjuk:

4. táblázat

korcsoport	szak
24-33 éves	anatómia orr-fül-gégegyógyászat, stomatológia
34-43 éves	gyógyszerészet, mikrobiológia, TBC, elme- és ideggyógyászat, röntgenológia
44-53 éves	orvosi mikrobiológia stomatológia gerontológia
54-63 éves	egészségügyi szervezés elme- és ideggyógyászat bőr- és nemigyógyászat
64-73 éves	szemészet röntgenológia

1. diagram

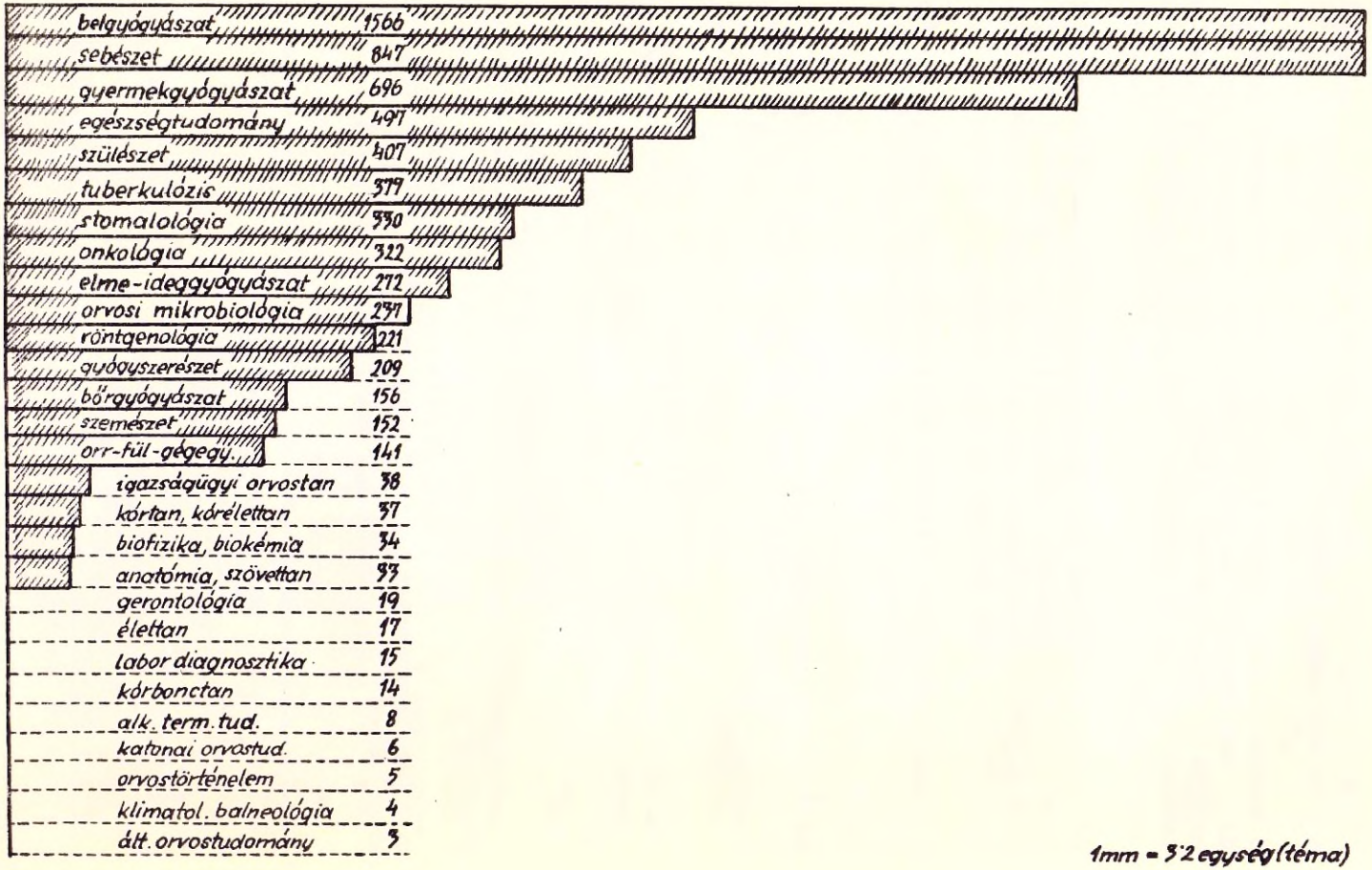

1mm = 3'2 egység (téma)

Ha a szakokat aszerint csoportositjuk, hogy melyekre "szavaztak" a legtöbben, ennek elemzése adja további munkánkhoz a legtöbb segitséget. Szemléletes képet ad erről az 1. diagram.

Amint látjuk, a 6663 témakérés közül 5984, azaz 89,8 % klinikai szakra vonatkozik és csak 679, azaz 10,2 % elméleti szakra.

Ez egyezik is azzal az általános tapasztalattal, hogy a kutatók kevésbé használják fel a dokumentációs kiadványokat és szolgáltatásokat, mint a gyakorló szakemberek. A gyógyszertant és az orvosi mikrobiológiát kivéve egy-egy elméleti szakra vonatkozóan elenyészően csekély a témakérések száma.

5. A válaszok megoszlása szakok és az orvosok beosztása szerint

A témakérések számát beosztási kategóriák szerint az 5. táblázat mutatja.

A legtöbb témát abszolut számban a főorvosok és a körzeti orvosok kérik, az összes kért téma 23-23,8 %-át, majd a rendelőintézeti orvosok az összes téma 13,9 %-át. Világos - és ez a kért témákban /a klinikai és elméleti szakok arányában/ is tükröződik, hogy a szakirodalmi dokumentációt elsősorban a gyakorlati gyógykezeléssel foglalkozó orvosok várják az OOKDK-tól és kevésbé a kutatók.

Figyelemreméltó, hogy a válaszolók számához viszonyitva a szervező orvosok kérik a legtöbb témát /egy főre 2,49 jut/, a legkevesebbet a körzeti orvosok /1,19/, amiről arra következtetünk, hogy - mint más adatból is kiderül - az egészségügyi szervezés irodalmát igen kevéssé tártuk még fel orvosaink számára, holott iránta a szükséglet, sőt, mint látjuk, az igény is nagy, egy-egy szervező orvos több mint két témáról szeretne állandóan tájékozódni. Hozzátesszük, a szervező orvosok aktivitása is nagy.

5. táblázat

Beosztás	A kérdésre válaszolók száma	A kért témák száma	Egy főre átlagosan jut /téma/	A kérdésre nem válaszolók %-a a kérdőivre válaszolókhoz viszonyítva
egyetemi tanár	47	75	1.59	0.00
docens	66	108	1.64	0.00
egyetemi adjunktus	101	188	1.86	1,94
tanársegéd	265	403	1.52	4.67
egyetemi gyakornok	114	152	1.33	1.72
főorvos	1014	1591	1.56	0.00
alorvos	125	238	1.90	8.75
segédorvos	618	738	1.19	0.80
kórházi adjunktus	130	250	1.93	5.10
körzeti orvos	1282	1536	1.19	0.00
tudományos munkatárs	49	86	1.75	0.00
rendelőintézeti orvos	691	928	1.34	1.70
szervező orvos	127	316	2.49	7.29
egyéb orvos	31	49	1.58	77.85
beosztását nem jelölte meg	5	5	1.00	93.50
Összesen:	4665	6663	1.43	4.97

A körzeti orvosok kérik a főorvosok után abszolut számban a legtöbb témát, alig van azonban egy-két olyan körzeti orvos, aki több mint egy témáról szeretne tájékozódni. Majdnem azt mondhatnánk erre: egy téma is elég lenne, csak kapnák. Hozzátehetjük: legnagyobb számban - természetesen - belgyógyászati témát kérnek, sőt éppen közülük jelöltek meg a legtöbben téma helyett szakot. Ez is azt mutatja, hogy nem annyira témafigyelésre, mint inkább nekik való referáló folyóiratra van szükségük, amely komplexebb, mint egy-egy figyelt téma irodalma.

Az egy főre jutó témák száma: 1,43 az összes válaszoló viszonylatában. Ennél kevesebbet csak az egyetemi gyakornokok, a segédorvosok és a rendelőintézeti orvosok kérnek még: az egyetemi orvosok érdeklődése a dokumentációs szolgáltatások iránt - ha igénylik ezeket - széleskörü: mindegyikük több, mint 1,5 téma iránt érdeklődik. A kórházi adjunktusok és az alorvosok még ennél is több iránt.

Érdekes, hogy a kérdőivre válaszoló egyetemi tanárok, docensek, főorvosok, körzeti orvosok és tudományos munkatársak között egy sem volt, aki folyamatos tájékoztatást ne kért volna. Az alorvosok, szervező orvosok és tanársegédek 8,75 - 7,29 - 4,67 %-a azonban a kérdőivnek ezt a részét üresen hagyta. Azok, akik beosztásukat elfelejtették megjelölni, és az "egyéb" orvosok a témákra vonatkozó kérdést vagy ugyancsak elfelejtették kitölteni, vagy a dokumentációnak e módja iránt nagy érdektelenséget tanusitanak.

A 6. táblázat azt mutatja, milyen szakok témái iránt érdeklődnek a különböző beosztásu orvosok /ez bizonyos fokig azt is mutatja, milyen szakban dolgoznak a válaszolók/.

Az egyetemi orvosok, a kórháziak, a rendelőintézetiek, a körzeti orvosok és a tudományos munkatársak legnagyobb számban belgyógyászati és sebészeti témákat kérnek, a szervező és "egyéb" orvosok egészségtudományi témákat. Mindezeknek a felsorolt témáknak a száma 2910, az összes kért témának csaknem a fele.

Feltünő, hogy a kérdőivre válaszoló egyetemi tanárok és docensek kevés elméleti témáról kérnek tájékoztatást. A tanársegédek érdeklődése a két fő szakon /sebészet, belgyógyászat/ kivül eléggé egyenletesen oszlik meg a többi szak között, az egyetemi adjunktusokról ugyanez kevésbé mondható, érdeklődésük az elméleti szakok iránt nagyobb. A főorvosok érdeklődése a négy alapszak és a tuberkulózis iránt a legnagyobb, de feltünő az orvosi mikrobiológia iránti intenziv érdeklődésük is. Az alorvosok és segédorvosok érdeklődése a főorvosoknál emlitettekén kivül kiterjed az onkológiára és a röntgenológiára is. A körzeti orvosok érdeklődése a belgyógyászati témák iránt - mint már emlitettük - feltünően nagy. A belgyógyászati témák teszik ki náluk az összes általuk kért téma 41,9 %-át, második helyen náluk a gyermekgyógyászat iránti érdeklődés áll. Igen intenziven érdeklődnek ezenkivül a gyógyszerészet és az egészségtudomány iránt. Mindez munkájukból következik, de érdeklődésüknek ilyen mértékü polarizálódására nem számitottunk.

A rendelőintézeti orvosok érdeklődésének előterében ugyancsak a belgyógyászat, ezenkivül a stomatológia áll. A szervező orvosok érdeklődése a gyakorlati szakok iránt meglehetősen egyenletes, kiugróan nagy az egészségtudomány iránt, az általuk megjelölt egészségtudományi témák az összes általuk kért téma 63,3 %-át teszik ki.

6575/82.

6. táblázat

Beosztás	Általános orvostudomány	Alkalmazott természettudományok	Anatómia, Szövettan Antropológia	Élettan	Biofizika Biokémia	Gyógyszerészet Gyógyszertan	Orvosi mikrobiológia	Kórélettan Kórtan	Kórbonctan Kórszövettan	Igazságügyi orvostan	Belgyógyászat	Sebészet	Szülészet	Csecsemő- és Gyermekgyógyászat	Elme- és ideggyógyászat	Orr-, fül- és gégegyógyászat	Szemészet	Bőrgyógyászat Venerológia	Onkológia	Tuberkulózis	Stomatológia	Röntgenológia	Laboratóriumi diagnosztika	Geriátria Gerontológia	Katonai orvostudomány	Klimatológia Balneológia	Közegészségtudomány	Orvostörténelem
Egy. tanár				1	1		5			4	5	28	4	4	4	3			3		1	6					6	
Docens			1	2	5		7			6	18	28	4	7	2	1			7	7	6	7						
Egy.adjunkt.			1	1	1	5	18	3		2	29	37	15	19	8	2	8	2	8	4	3	7	1				14	
Tanársegéd			4	2	2	14	36	5		11	56	91	22	32	26	11	10	5	16	13	19	15	1				12	
Egy.gyakornok			2	1	1	4	13	2	2		21	39	7	17	2	4	6	2	12		7	4					6	
Főorvos		3	15	4	8	21	65	10	5	12	270	184	111	135	69	36	45	66	95	213	55	80	5	5			76	3
Alorvos		2		1	4	4	15		2		42	58	31	15	6	7	3	3	16	17	1	7					4	
Segédorvos		2	2	1	4	18	23	6	2	2	167	131	63	110	40	29	23	11	35	34	2	21	4		2	2	4	
Kórh.adjunk.			1	1	1	3			1		47	76	21	24	7	1	6	3	14	25		14		1			4	
Körzeti orv.	3	1	2	1	2	104	4	4	2	1	645	68	68	219	61	9	15	32	84	28	59	7		10	2		104	1
Tud.munkatárs			1		1	2	18	3			20	7		8	6	1	1	1	1	3	2	8					3	
Rendelőint.o.			3	2	4	25	18	4			206	93	55	79	35	33	35	27	24	27	169	41	4	2	2	2	37	1
Szervező orv.			1			8	13				36	4	6	18	3	4		3	6	6	3	4		1			200	
Egyéb orvos						1	2				2	3		6	3			1	1		3						27	
Nem jelölte											2			3														
Összesen	3	8	33	17	34	209	237	37	14	38	1566	847	407	696	272	141	152	156	322	377	330	221	15	19	6	4	497	

7. táblázat

Szak	Szakorvos		Nem szakorvos		Összes kért téma
	absz. szám	% az összes kért témához viszonyit.	absz. szám	% az összes kért témához viszonyit.	
Általános orvostud.	2	66,6	1	33,4	3
Alkalmazott természet-tudomány	6	75,0	2	25,0	8
Anatómia, szövettan, antropológia	21	63,6	12	36,4	33
Élettan	11	64,7	6	35,3	17
Biofizika, biokémia	25	73,5	9	26,5	34
Gyógyszerészet, gyógy-szertan	89	42,6	120	57,4	209
Orvosi mikrobiológia	183	77,2	54	22,8	237
Kórélettan, kórtan	25	67,6	12	32,4	37
Kórbonctan, - kórszövettan	10	71,4	4	28,6	14
Igazságügyi orvostan	34	89,5	4	10,5	38
Belgyógyászat	868	55,4	698	44,6	1566
Sebészet	649	76,6	198	23,4	847
Szülészet-nőgyógy.	312	76,7	95	23,3	407
Csecsemő-, gyermekgy.	427	61,4	269	38,6	696
Elme-, ideggyógy.	176	64,7	96	35,3	272
Orr-fül-gégegyógy.	112	79,4	29	20,6	141
Szemészet	112	73,7	40	26,3	152
Bőrgyógy., Venerol.	116	74,4	40	25,6	156
Onkológia	210	65,2	112	34,8	322
Tuberkulózis	330	87,5	47	12,5	377
Stomatológia	264	80,0	66	20,0	330
Röntgenológia	181	81,9	40	18,1	221
Labor. diagnosztika	11	73,3	4	26,7	15
Gerontologia	12	63,2	7	36,8	19
Katonai orvostud.	2	33,3	4	66,7	6
Klimatologia	2	50,0	2	50,0	4
Egészségtudomány	316	63,6	181	36,4	497
Orvostörténelem	3	60,0	2	40,0	5
Összesen	4509	67,7	2154	32,3	6663

6. A szakorvosi képesítés és a témák iránti érdeklődés összefüggése

Minden könyvtári és dokumentációs intézmény dolgozói tudják, hogy a legképzettebb szakemberek érdeklődnek leginkább a szakirodalom iránt, a kevésbé képzettek lényegesen passzivabbak. Vizsgálatunknak ezzel a részével tulajdonképpen a tapasztalataink alapján tett feltételezéseinket kivántuk adatokkal alátámasztani. Ebben a feltételezésben nem is csalódtunk. /L. a 7. táblázatot./ A kérdőiven megjelölt témák 67,7 %-át a szakképzettséget már megszerzett orvosok kérték. Ez az országosnak elfogadható arány az egyes szakmák képviselőinél ugyan módosul némileg, a 2:1 arány azonban nem sokat változik. Leginkább az igazságügyi orvostan esetében mutatkozik kiugró eltérés, ahol csak 10,5 %-ban, majd a tuberkulózis, a röntgenológia és a stomatológia esetében, ahol 12,5 - 18,1 - 20,0 %-ban érdeklődnek a témák iránt szakorvosi képesítés nélküli orvosok, a többi mind szakorvos. Két esetben: a katonai orvostudomány és a gyógyszertan, gyógyszerészet esetében forditott a helyzet, de a katonai orvostudomány vonatkozásában a számok olyan kicsik, hogy belőlük következtetés nem vonható le. A nem szakképzettek részéről igy %-ban a legnagyobbnak a gyógyszertan /uj gyógyszerek/ iránti érdeklődés fogadható el /nagyobb %-ban, mint a szakképzetteké/, de ez természetes is, hiszen a gyógyitómunka során a gyógyszerismeret és a gyógyszerhatástan ismerete nem nélkülözhető. A szakképzetlenek részéről másodsorban a belgyógyászat iránt a legnagyobb az érdeklődés, ennek a szaknak az ismeretére szinte minden orvosnak szüksége van.

7. A válaszok szakonkénti megoszlásának és a válaszolók szakképesitésének összehasonlitása

Az természetes, hogy a szakorvosokat a saját szakágazatukba /amelynek szakvizsgáját letették/ tartozó témák még akkor is érdeklik, ha átmenetileg - vagy akár véglegesen - más szakterületen is müködnek. Egy-egy szakterület irodalma azonban a szakképesités nélkülieket is érdekli. Ez az utóbbi megállapitás különösen hathat,

hiszen az orvostudomány szakokból épül fel, ha tehát valakit egyetlen szak sem érdekel, az azt jelenti, hogy az orvostudomány maga, legalábbis annak szakirodalma nem érdekli. Ha azonban régebbi megállapitásunkra visszagondolunk, hogy a szakorvosok 2:1 arányban érdeklődnek a szakirodalom iránt, meg kell állapitanunk, hogy a szakképesités nélküli orvosok jelentős része a szakirodalom iránt valóban nem érdeklődik.

Ha azonban a 2. diagramot vizsgáljuk, örömmel állapithatjuk meg, hogy a kért szakok nagyobb arányuak az orvostudomány egészéhez képest, mint a megfelelő szakok orvosainak aránya az összes válaszoló orvoshoz képest. Több, mint kétszer annyi a belgyógyászati témák száma, mint a belgyógyász orvosoké, majdnem ez az arány a sebészeti témák és a sebészek, a gyermekgyógyászati témák és a gyermekgyógyászat vonatkozásában is. Majdnem azonos a szülészeti témák és a szülészek, a TBC témák és a TBC szakorvosok között.

Ez azt jelenti, hogy a szakirodalom iránt érdeklődő orvosok nem szükülnek be csak saját szakterületükre, hanem - ellenkezőleg - szép számban rendszeresen tájékozódni kivánnak más szakterület témáiról is.

2. diagram.

Kért szakok

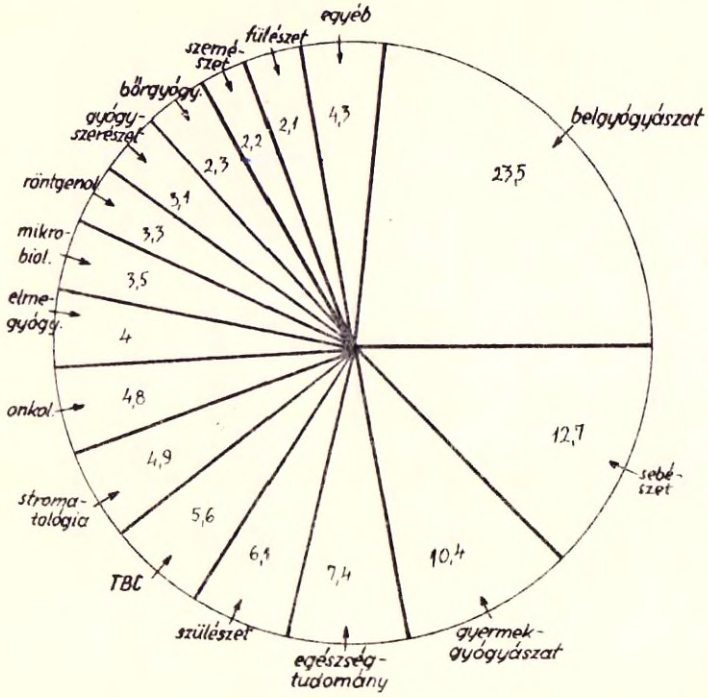

Orvosok

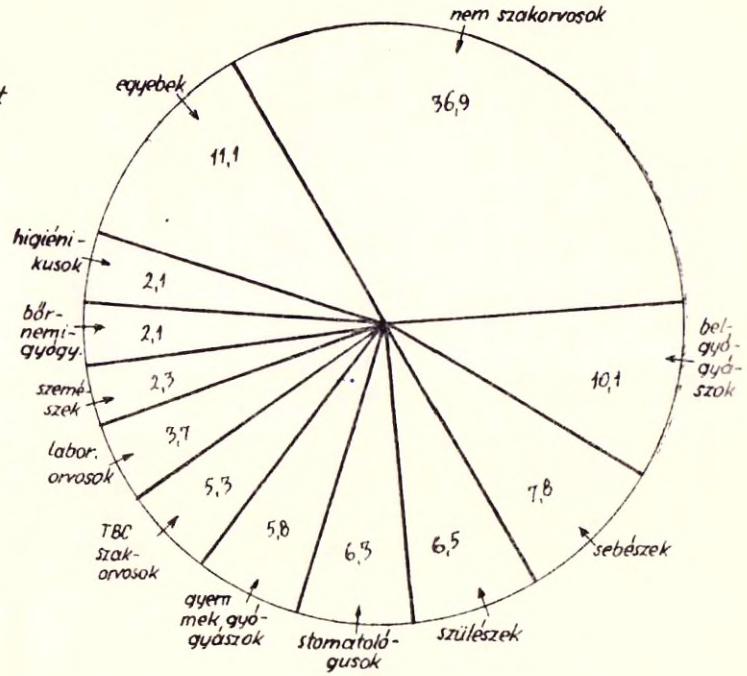

8. Következtetések

Az orvosok szakirodalom iránti igényeinek felmérése során kapott válaszok egy része közvetlenül hasznositható az OOKDK munkájában. Más részének haszna az volt, hogy betekintést engedett az orvosok egyes csoportjainak érdeklődésébe, munkakörülményeibe, gondolkodásmódjába és ezáltal jobban megismerhettük potenciális olvasóinkat.

Nem hasznosithatók például további munkánk során a korcsoportonkénti igényekre vonatkozó válaszok, mégsem érdektelen számunkra az a kép, amely szinte elénk tárja, hogy a morbiditás alakulásával, a népbetegségek csökkenésével vagy fokozódásával szoros összefüggésben változik az egyes korcsoportok szakirodalom iránti érdeklődése.

Jó néhány olyan adat birtokába jutottunk ezeken kivül, amelyekre az OOKDK-nak munkájának fejlesztése során figyelemmel kell lennie. Éspedig:

1. Elsősorban a klinikai szakok irodalmát kell dokumentálnunk és csak másodsorban - még nagyobbfoku válogatással - az elméleti szakokat, feltétlenül törekedni kell azonban az orvosi mikrobiológia és a gyógyszertan, gyógyszerészet eddiginél nagyobb feltárására.

2. A körzeti orvosok számára olyan folyóiratot kell kiadni, amelynek tárgya főképpen belgyógyászati /mintegy 50 %-ban/, majd gyermekgyógyászati, gyógyszerészeti /uj gyógyszerek/, egészségügyi szervezési irodalom együttesen mintegy 30 %-ban, a többi szak irodalmát a megmaradt 20 % foglalja magában.

3. Különös gondot kell forditanunk az egészségtudomány, főképpen az egészségügyi szervezés szakirodalmának feltárására - és ezt nem csak a körzeti orvosok számára és nemcsak referáló folyóirat formájában - hanem gyorstájékoztató és figyelőszolgálat utján is, elsősorban a szervező szakorvosok igényeinek a figyelembe vételével, de a klinikai, kórházi és rendelőintézeti, igazgatással foglalkozó orvosok számára is hozzáférhetővé téve.

4. Fel kell ébresztenünk a szakorvosi képesitéssel nem rendelkező orvosok szakirodalom iránti igényeit.

5. Elsősorban a belgyógyászati, a sebészeti, a gyermekgyógyászati és az egészségtudományi irodalmat kell feltárnunk, ezzel ugyanis az igények 54 %-át és nagy orvoscsoportok igényeit elégitjük ki.

6. El kell érnünk, hogy az orvostudományi egyetemeken, legalábbis fakultativ oktatás keretében a medikusok megismerkedhessenek a könyvtárhasználat módjával, a bibliográfia összeállitás, az irodalomkutatás módszereivel, sőt gondoskodni kell róla, hogy ugyanez fiatal orvosok számára is lehetővé váljék.

7. Meg kell vizsgálnunk, vajon az eddigi szolgáltatások kielégitik-e az orvosoknak a más szakterület irodalma iránti igényeit. A kérdőivre ugyanis - nem várt módon - egyetlen, más szakterületre vonatkozó igény sem jelentkezett. Hálózatunk folyóiratrendelései ezzel szemben azt mutatják, hogy a más szakterület folyóiratai iránt az érdeklődés nagy.[1,2] Igy pl. szép számmal rendelnek demográfiai, botanikai, épitészeti, szervezési tárgyu folyóiratokat. Kórházak és rendelőintézetek épitési és szervezési kérdéseivel foglalkozik az Egészségügyi Tervgazdasági és Dokumentációs Iroda Egészségügyi Dokumentációs Szemléje. A jövőben meg kell vizsgálnunk, vajon ez a referáló folyóirat és az eredetiben járó folyóiratok elegendők-e az orvosok tájékozódásához.

Ez az uj gazdasági mechanizmus bevezetésének során alig hihető.

---

[1] Dufla Istvánné: Az orvosi szakfolyóiratok olvasottsága a magyarországi orvosok válaszainak tükrében. Az Orvosi Könyvtáros, 1966,6,3,280-302.

[2] Szepesi Zoltánné: A magyar orvosok szakirodalmi ellátottsága.
Bp.1966. Kézirat.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

V I T A

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

E rovatban két, a KÖJÁL-ok szakrendjével foglalkozó közleményt bocsátunk ezuttal vitára. Két egészen más szemléletü szakrendszerről van szó. Kérjük a hozzászólásokat és a további elgondolások beküldését.

A szerkesztő.

KÁLLAY Istvánné

SZAKRENDSZER KIALAKITÁSA ÉS AZ EZZEL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK A FŐVÁROSI KÖJÁL KÖNYVTÁRÁBAN

Amikor 1966. január 1-én elkezdtem a Fővárosi KÖJÁL könyvtárában dolgozni, az egyik legsürgősebb teendő a szakkatalógus kialakitása volt. Mintegy 4500 kötet könyvet tartalmazó könyvtárunkban sima numerus kurrens raktári rendszer van, tehát szakkatalógus nélkül lehetetlen a tájékozódás. Az előző években történtek próbálkozások szakrendszer kialakitására, ez a munka azonban korántsem fejeződött be. Munkába lépésemkor az ugynevezett szakkatalógus inkább tárgyszó katalógus volt, de az is rendkivül zilált állapotban. Hozzá kellett tehát fogni a szakrendszer megszervezéséhez, amely nélkül nem lehet könyvtári munkát végezni.

Mivel gyüjtőkörünk nagyjából megegyezik az OKI könyvtárának gyüjtőkörével, szakrendszerünk kialakitásához az ő katalógusukat vettem alapul. Ezután orvos-tanácsadóm segitségével kezdtem erre az alapra felépiteni a saját rendszerünket. Hogy ez milyen komplikált, nagy körül-

tekintést és sok megbeszélést igénylő munka volt, azt hiszem nem kell részleteznem.

A munka során felmerült egyes problémákról, ugy gondolom, a kialakult szakrendszer ismertetése után érdemesebb irni.

A szakkatalógus tehát az alább közölt formában vált használhatóvá:

A Fővárosi KÖJÁL könyvtárának szakrendje

I. Általános munkák

1. Bibliográfiák: a/ Szakbibliográfiák.
   b/ Könyvtárkatalógusok, lelőhelyjegyzékek.
2. Könyvtártan.
3. Szótárak, lexikonok, kézikönyvek:
   a/ Szakszótárak: értelmező, helyesirási, müszaki, orvosi.
   b/ Nyelvi szótárak: angol, francia, német, orosz, egyéb.
   c/ Lexikonok.
   d/ Kézikönyvek.
4. Évkönyvek. Kongresszusok.
5. Törvények, rendeletek, jogszabályok. Közigazgatás.
6. Közgazdaság, munkaügy.

II. Közegészségtan, közegészségügy

1. Összefoglaló és általános munkák /tankönyvek,kézikönyvek/.
2. Közegészségügyi mérnöki munkák.

3. Településegészségügy: a/ Talaj

b/ Levegő. Klima.

c/ Viz.

d/ Szennyviz. Csatornázás.

e/ Hulladék, szemét.

f/ Épületek /lakás, fütés, szellőztetés, világitás/.

g/ Város. Urbanizáció.

h/ Fürdők.

i/ Személyi eü. /egyéni tisztálkodás, ruházkodás, sport/.

j/ Ált. településeü. munkák.

4. Élelmezésegészségügy, táplálkozástudomány.

5. Munkaegészségügy, munkaélettan.

Foglalkozási ártalmak, betegségek.

Sugáregészségügy.

6. Egészségügyi ismeretterjesztés.

7. Anya- és csecsemővédelem.

8. Gyermek- és iskolaegészségügy.

9. Mentés, elsősegély.

10. Ápolásügy, védőnők.

11. Egészségügyi intézmények: kórház, rendelőintézet, klinika.

12. Közegészségügyi szervezet, közigazgatás; nemzetközi közegészségügy.

13. Orvosképzés, közegészségügyi személyzet, középkáderek.

14. Közegészségügyi törvények, rendeletek.

15. Társadalombiztositás.

16. Katonai, háborus, tábor egészségügy.

III. Statisztika

1. Általános munkák.

2. Egészségügyi és orvosi statisztika.

3. Demográfia.

IV. Járványtan, járványügy, fertőző betegségek

1. Általános munkák.

2. Részletes munkák.

V. Mikrobiológia

1. Általános mikrobiológia, mikrobiológiai technika.

2. Orvosi bakteriológia.

3. Orvosi virológia.

4. Protozoológia.

5. Parazitológia.

6. Mykologia.

7. Alkalmazott mikrobiológia: a/ Élelmiszerbakteriológia.

b/ Vizbakteriológia.

VI. Immunológia, szerológia

1. Általános és összefoglaló munkák.

2. Védőoltások.

VII. Desinfectio - Desinsectio - Deratisatio

1. Általános munkák. Fertőtlenités.
2. Orvosi entomológia.
3. Rovar- és rágcsálóirtás.
4. Növényvédelem.

VIII. Orvostudományok

1. Általános orvosi munkák.

2. Elméleti szakok: anatómia, szövettan, fejlődéstan, élettan, orvosi biokémia, kórbonctan, kóreléttan, törvényszéki orvostan, gerontológia.

3. Klinikai szakok: belgyógyászat, sebészet, csecsemő- és gyermekgyógyászat, szülészet és nőgyógyászat, szemészet, ideg- és elmegyógyászat, fül-, orr-, torok-, gégegyógyászat, radiológia, fizikoterápia, bőrgyógyászat, fogászat és szájsebészet.

4. Laboratóriumi diagnosztika.

IX. Orvostörténelem. Orvosi biográfia.

X. Állatorvostudomány.

XI. Kémia.

1. Általános munkák. Szerves és szervetlen kémia.
2. Analizis.
3. Alkalmazott kémia. - Vegyipar, vegyszerek, műanyagok.

XII. Fizika.

Atomfizika. Sugárkémia.

XIII. Gyógyszerészet. Gyógyszerhatástan. Antibiotikumok.

XIV. Biológia. Növénytan. Állattan.

1. Általános biológia.
2. Növénytan.
3. Állattan.
4. Egyéb természet-tudományok.
   Geológia. Geometria, matematika.
5. Természettudományi ismeretterjesztő müvek.

XV. Technika. Ipar. Épitészet. Müszaki irodalom.

XVI. Ideológia, filozófia.

XVII. Szabványok.

XVIII. Vegyes munkák.

Mielőtt rátérnék az egyes szakok ismertetésére, bevezetésként meg kell emlitenem a következőt. Nem KÖJÁL-ban dolgozó orvosi könyvtárosok valószinüleg meg fognak lepődni néhány - látszólag egyáltalán nem orvosi könyvtárba való - szak láttán. Éppen ezért hangsulyozni szeretném, hogy intézetünkben nem csak a közegészségüggyel és járványüggyel kapcsolatos irodalomra, hanem nagyon sok egyébre, pl. jogi és müszaki irodalomra is szükség van. Valamennyi szakcsoportról nem fogok külön irni, csak azokról, amelyeknek kialakitása során a legtöbb probléma felmerült.

Térjünk rá tehát a konkrét példákra:

Mivel a KÖJÁL a közegészségügy különböző területein határozatokat hoz, vagyis rutinmunkáját jogszabályok alapján végzi, szükséges az összes érvényben lévő rendelet, jogszabály állandó ismerete és használata. Ezt tükrözi katalógusunkban az I/5-ös szak. Ebből rögtön kiderül az is, hogy nem elég számunkra a "Közegészségügyi törvé-

nyek, rendeletek" szak, mert oda nem sorolhatjuk be az általános jogi vonatkozásu szakirodalmat.

A II/3 "Településegészségügy" szakot részletesen felbontottuk, és csak a végén vettük észre, hogy az olyan könyveknek, mint pl. Marzejev Településegészségtana, nincs megfelelő helye. Ezért került a végére j/ pont alá az "Általános településegészségügyi munkák".

A szakozási munka folyamán egyre inkább kiderül, hogy a II/12 és a II/14 -es szak olyan szorosan összefügg, hogy sok könyv esetében nyugodtan összevonhatnánk a kettőt. Konkrét példa erre a következő kiadvány: Szabályrendelet a Székesfőváros egészségügyi szolgálatának ellátásáról. Bp. 1939. Az összevonásra a közeljövőben valószinüleg sor is fog kerülni.

A IV/2-es szakot, mivel ugyis nagy anyagot tartalmaz, tovább fogjuk bontani az egyes fertőző betegségek szerint. Ugyanis, ha valaki pl. Poliomyelitis-irodalmat keres, a jelenlegi rendszerben fáradságos munkát jelent mintegy 60 katalógus cédula átnézése.

A VIII. "Orvostudományok" szakunknál külön fel szeretném hivni a figyelmet arra, hogy csak olyan szakágak szerepelnek benne, amelyeknek irodalma megtalálható könyvtárunkban. Itt azonban természetesen tetszés szerint lehet növelni vagy csökkenteni az alcsoportok számát az állomány változásaitól függően. Ezért nem is jelöltük betükkel az alcimeket.

Bővités történt XIII. "Gyógyszerészet" szakunkkal is, amelyhez csak később vettük fel az "Antibiotikumok" cimszót.

A XV. szak tükrözi talán leginkább a helyi adottságokat. Ugyanis a Fővárosi KÖJÁL egyuttal a főváros fertőtlenitő intézete, ezenkivül a fertőzőbeteg szállitást is végzi. Fertőtlenitő osztályunk, mosodánk, kazánjaink, valamint nagy gépkocsi parkunk és a hozzá kapcsolódó autószerelő és egyéb mühelyek igen sok müszaki könyv beszerzését és tárolását teszik szükségessé.

A XVII. "Szabványok" szakba sorolt müvek tulajdonképpen mind beoszthatók a megfelelő szakhoz; pl. a Vizvizsgálati szabványok a Településegészségügyhöz, azonban az összes szabvány olyan jelentős része állományunknak, hogy szükségesnek tartottuk külön szak létrehozását.

A példákat még tovább lehetne sorolni, annál is inkább, mert szakrendszerünk kisebb-nagyobb mértékben fog még változni, hiszen az állomány összehasonlitása a katalógussal nem fejeződött be. Igy elképzelhető, hogy - mint azt már emlitettem - sor kerülhet néhány szakcsoport bővitésére vagy összevonására. A lényeg az, hogy az alapvető forma kialakult, ami igen nagy segitséget ad mind az olvasó, mind a könyvtáros számára.

Befejezésül még csak annyit, hogy tapasztalatcserére szivesen látunk bárkit, akár személyesen, akár levélben.

BUDAI Sándorné

SZAKRENDSZER KIALAKITÁSA KÖJÁL KÖNYVTÁRAK SZÁMÁRA

A közegészségügy-járványügy olyan kizárólagosan megelőző jellegü egészségügyi munka, mely az egyén egészségének védelme érdekében meghatározott társadalmi csoportok egészségének védelmével foglalkozik. Célja az emberi szervezetre ható káros, természetes és mesterséges környezeti tényezők okainak feltárása, azok kiküszöbölése, illetve csökkentése, az emberi szervezet és a környezet közötti egység fenntartása. A közegészségügy és járványügy, a közegészségtan és a járványtan kutatásainak eredményeit a gyakorlati egészségügyi munka során érvényesiti.

Hazánkban a közegészségügy-járványügy megjavitása érdekében a Minisztertanács a 2203/1954. Mt. sz. határozatával létrehozta a közegészségügyi-járványügyi állomásokat /továbbiakban: Köjál/ és ezek feladatául tüzte ki, hogy müködési területükön ellássák, irányitsák és ellenőrizzék a település-, élelmezés-, munka-, iskola-egészségügyi és járványügyi munkát.

Az egészségügyi miniszter 8200-12/1954. Eü. sz. végrehajtási utasitásában megadta azokat a részletes szempontokat, melyek a Köjál-ok feladatkörét megszabták. Az emlitett reszortokon tulmenően el kell látniok az egészségügyi felvilágositási teendőket is.

A Köjál-ok élén az igazgató áll. Közvetlen munkatársai az állami közegészségügyi felügyelők, hygiénikus- és epidemiologus orvosok. A vázolt feladatok ellátását szakkáderek: vegyész, parazitológus, közegészségügyi mérnök, statisztikus és középfoku közegészségügyi képzettséggel rendelkező dolgozók: közegészségügyi-járványügyi ellenőrök, fertőtlenitők, valamint jól felszerelt és széles profilu laboratórium segiti.

A Köjál középirányitó szerv, tulnyomóan ellenőrző funkciókat lát el nagy terjedelmü feladatkörrel. Munkájához az elvi irányitást az Egészségügyi Minisztérium

V. sz. Közegészségügyi Felügyeleti és Járványügyi Főosztálya adja, az Országos Közegészségügyi Intézet, Országos Munkaegészségügyi Intézet, Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet és az Egészségügyi Felvilágositási Központ közremüködésével. A Köjál-ok hatásköre a járásokra, városokra és a fővárosi területekre terjed ki és közvetlenül irányitják ezek egészségügyi osztályainak /csoportjainak/ keretében müködő közegészségügyi-járványügyi szolgálatokat.

A Köjálok /összesen 24/ a fővárosban, a megyékben és a megyei jogu városokban végzik munkájukat, ennek keretében tehát közegészségügyi, járványügyi, egészségügyi felvilágositási, statisztikai és laboratóriumi feladatokat látnak el. Szakágazataik a következők:

1. Településegészségügy

Feladata a létesitendő objektumoknál helykijelölés, a kész tervek közegészségügyi birálata, müszaki átadáson és üzembehelyezésen való részvétel. Meglévő teljesitmények folyamatos közegészségügyi ellenőrzése /telepek, közmüvek, üzemek, intézmények, lakótelepek, üdülők, sportlétesitmények, táborok, továbbá vizellátás, szennyvizlevezetés/.

A laboratórium telepegészségügyi részlege foglalkozik a levegő, ivó-, felszini-, szennyviz és strandfürdők vizének vizsgálatával, valamint talajvizsgálatokkal.

2. Élelmezésegészségügy

Az élelmiszeripari létesitményekben /konzervgyár, piacok, vágóhidak, üzletek/ az élelmiszerek termelésének, szállitásának, tárolásának és hütésének rendszeres közegészségügyi ellenőrzését végzi. Bakteriológiai vizsgálatokhoz mintavételt eszközöl.

A laboratórium az élelmiszeripari egységeknél fázisvizsgálatokat végez. A kiskereskedelmi egységek áruit, az

üzemikonyhák készitményeit állandóan ellenőrzi higiénés és bakteriológiai vizsgálatokkal. Feladata az élelmiszeriparban, kereskedelemben és közétkeztetésekben használt berendezések, eszközök bakteriológiai és esetleges vegyi szennyezettségének vizsgálata. Kémiai vizsgálatokkal ellenőriz diétás- és vitaminnal dusitott készitményeket, élelmiszer festékeket, konzervek ónszennyeződését, gyümölcsök permetezőszerrel való szennyezettségét, végez általában növényvédőszermaradék meghatározásokat is.

3. Munkaegészségügy

Ipari- és mezőgazdasági üzemek közegészségügyi- munkaegészségügyi helyzetét, az egészségvédő és balesetelhárító óvórendszabályok betartását ellenőrzi, különös gondot forditva a veszélyeztetett dolgozók /pl. mérgekkel foglalkozók/, fiatalkoruak, terhesek és csökkent munkaképességüek munkakörülményeire, az egészségre ártalmas és veszélyes növényvédőszerek megfelelő tárolására és felhasználására.

A laboratórium idetartozó részlege a munkahelyek klimáját, levegő-szennyezettségét /porártalom, egészségkárosodást okozó gőzök és gázok/ méri. Az egészségre ártalmas anyagokkal dolgozót /nitrofestőket, vegytisztitókat, ólomtartalmu anyagokkal, permetezőszerekkel foglalkozókat/ rendszeresen ellenőrzi haematológiai és egyéb biológiai vizsgálatokkal.

4. Iskolaegészségügy

Iskolák, óvodák és egyéb gyermekintézmények rendszeres ellenőrzése iskolaegészségügyi szempontok alapján /tisztálkodás, szellőzés, fütés, étkeztetés, kötelező védőoltások és a tanmenet ellenőrzése közegészségügyi szempontból/.

A laboratórium a tantermekben mikroklima vizsgálatokat végez.

5. Járványügy

A fertőző betegségekkel kapcsolatos intézkedések, javaslatok meghozatala /elkülönités, kórházba szállitás, fertőtlenités, környezetszürés, védőoltás, kitiltás, esetleges járványügyi zárlat elrendelése/, végrehajtásuk, hatékonyságuk ellenőrzése. Feladata gyógyitó intézmények járványügyi tevékenységének irányitása, a bejelentett fertőző betegségek nyilvántartása. A védőoltások terén irányitja és ellenőrzi azok végrehajtását, gondoskodik az oltóanyagokkal való ellátásról, a védőoltásokról összesitő nyilvántartást vezet. Irányitja és ellenőrzi müködési területén a fertőtlenitést, a rovar- és rágcsáló irtást, az élősdiek által okozott megbetegedések elleni küzdelmet. Ellenőrzi a fertőtlenitő intézményeket és berendezéseiket, figyelemmel kiséri a fertőtlenitő szerekkel való ellátást.

A laboratórium járványügyi részlege végzi a heveny fertőző betegségekkel kapcsolatos diagnosztikai és környezetvizsgálatokat, bacilusgazda, illetve bacilusüritő kutató vizsgálatokat, az élelmiszeripari és élelmiszerkereskedelmi egységek, valamint egészségügyi intézmények dolgozóinak kötelező szürővizsgálatait.

6. Egészségügyi felvilágositás

Kidolgozza az egészségügyi, népmüvelési szervek és társadalmi tömegszervezetek bevonásával az egészségügyi felvilágositás munkatervét, megszerzi és módszertanilag irányitja, ellenőrzi a felvilágositó tevékenységet és összehangolja ezen szervezetek egészségügyi nevelő és oktató munkáját.

7. Egészségügyi statisztika

A közegészségügyi és járványügyi helyzet megismeréséhez szükséges, engedélyezett statisztikai adatgyüjtés szervezése, feldolgozása. A fertőző betegségekről, a foglalkozási betegségekről, ételmérgezésekről, védőol-

tásokról nyilvántartások vezetése, elemzése, szemléltetése. Időszakos jelentések statisztikai értékelése.

Mindezek ismerete azért fontos, mert a szakkönyvtári munkához elengedhetetlen követelmény az intézmény szakterületében való minél szélesebb körü tájékozottság. A könyvtárosnak ismernie kell az intézmény feladatait, szervezeti felépitését, főhatóságát, társ- és rokonintézményeit.

A Köjál-ok létrehozása óta eltelt több mint egy évtized alatt ezek az intézmények nagyon sokat fejlődtek és a speciális feladataik ellátásához szükséges könyvtári anyaguk /szakkönyvek, folyóiratok, szabványok, rendeletek stb./ is fokozatosan halmozódtak fel.

Az évek során egymásután alakultak ki a Köjál könyvtárak, melyek az orvostudományi könyvtári hálózat rendszerében az Országos Közegészségügyi Intézet könyvtárának mint alközpontnak közvetlen, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központnak, mint központnak közvetett irányitása alatt müködnek. A fenntartó intézmény szervezeti keretében pedig a korlátozott nyilvánosságu, helyi jellegü szakkönyvtárak a fenntartó intézmény funkciójának ellátását segitik elő. Állandóan gyarapodó gyüjteményük módszeres kezelése már elengedhetetlenné vált és tovább nem halasztható. Az egyik legfontosabb tennivaló ennek érdekében az állomány osztályozása.

Ha felmérjük a Köjál könyvtárakban meglévő állományt, látni fogjuk annak speciális, de mégis rendkivül sokrétü voltát, mely az állomás szerteágazó - már ismertetett feladataiból adódik. Mondhatni, hogy a társadalmi életnek nincs olyan területe, melyet valamilyen vonatkozásban egy-egy munkafolyamat ne érintene. Tehát itt a specializálódás nem az egész leszükitését, bontását jelenti, hanem a nézőpontot, mellyel a Köjál-ok tevékenysége kapcsolódik például az ipari üzemekhez, a kereskedelemhez, lakóházak épitéséhez. Ez természetszerüleg egy sajátságos szakrendet kiván meg, melybe az itt lévő tárgyak, fogalmak beilleszthetők. Ezért nem felelnek meg - sajnos - ennek a szükségletnek a már általánosan elfogadott és a gyakorlatban jól bevált osztályozási rendszerek, mint pl. az ETO, vagy az általános kórhá-

zák részére kidolgozott "harmincas szakrend", szükségessé válik - a speciális követelmények miatt - saját visszakereső rendszerünk megalkotása. Vonatkozik ez elsősorban a könyvállományra, mivel a szakfolyóiratok tekintetében a kialakult módszer itt is alkalmazható.

Az osztályozási lehetőségek közül az állomány nagyságának, tartalmának és várható fejlődésének figyelembevételével a szakrendi raktározási rendszer alkalmazása látszik legcélszerűbbnek, a közegészségügyi-járványügyi munka rendszerező, logikus felosztásával.

Az intézet profilja megszabja az alapszakok meghatározását:

1. Településegészségügy

1/1 Összefoglaló, általános munkák
1/2 Tervezési irányelvek
1/3 Talaj
1/4 Levegő, klima
1/5 Ivóviz, felszini viz
1/6 Szennyviz, csatornázás
1/7 Hulladék, szemét
1/8 Épületek /lakás, fütés, szellőztetés, világitás/
1/9 Város, urbanizáció
1/10 Fürdők
1/11 Sportlétesitmények
1/12 Közutak, MÁV.
1/13 Közegészségügyi mérnöki munka

2. Élelmezésegészségügy, táplálkozástudomány

2/1 Összefoglaló, általános munkák
2/2 Tejipar
2/3 Husipar

2/4 Sütőipar

2/5 Édesipar

2/6 Konzervipar és tartósitó üzem

2/7 Közétkeztetés, gyermekélelmezés, vendéglátóipar

2/8 Tápanyagtáblázatok

2/9 Dietetika, szakácskönyvek

2/10 Ehető- és mérgesgombák

2/11 Szeszesitalok, üditőitalok

2/12 Egyéb

3. Munkaegészségügy

3/1 Általános és összefoglaló munkák

3/2 Óvórendszabályok

3/3 Foglalkozási ártalmak, betegségek

3/4 Munkavédelem, balesetelháritás

3/5 Mérgek, növényvédőszerek

3/6 Szellőzés

3/7 Sugárvédelem

3/8 Munkapsychológia

3/9 Egyéb

4. Gyermek- és iskolaegészségügy

5. Járványügy

5/1 Általános munkák, összefoglaló munkák

5/2 Fertőzőbetegségek

5/3 Fertőtlenités

5/4 Paraziták, rovarok és rágcsálók

6. Laboratórium

6/1 Összefoglaló, általános munkák

6/2 Kémia, általános munkák

6/2/1 Analitikai kémia

6/2/2 Élelmiszerkémia

6/2/3 Településegészségügyi vizsgálatok

6/2/4 Munkaegészségügyi vizsgálatok

6/3 Mikrobiológia, általános összefoglaló munkák

6/3/1 Orvosi bakteriológia

6/3/2 Élelmiszer bakteriológia

6/3/3 Település bakteriológia

6/3/4 Orvosi virológia

6/3/5 Parazitológia

6/3/6 Mykológia

7. Egészségügyi felvilágositás

7/1 Személyi hygiéne

7/2 Egészséges életmód

7/3 Betegségekről felvilágositás

7/4 Alkohol ellenes küzdelem

7/5 Egyéb

8. Statisztika

8/1 Általános munkák

8/2 Statisztikai évkönyvek

8/3 Demográfia

9. Törvények, rendeletek, jogszabályok

9/1 Általános

9/2 Egészségügyi

9/3 Gazdasági

10. Orvostudományok

10/1 Anatómia
10/2 Élettan-biokémia
10/3 Gyógyszertan
10/4 Kórélettan
10/5 Kórbonctan
10/6 Belgyógyászat
10/7 Sebészet
10/8 Urológia
10/9 Szülészet- nőgyógyászat
10/10 Gyermek- és csecsemőgyógyászat
10/11 Ideg- elmegyógyászat
10/12 Fül-orr-gégészet
10/13 Szemészet
10/14 Bőrgyógyászat, nemibetegségek
10/15 Onkológia
10/16 Stomatológia
10/17 Radiológia
10/18 Fizikotherapia

11. Természettudományok

12. Egészségügyi szervezés

13. Orvostörténet

14. Ideológia, politika

15. Polgári védelem

16. Szabványok

17. Könyvtárügy

17/1 Bibliográfiák

17/2 Lelőhelyjegyzék

17/3 Szakszótárak /értelmező, helyesirási, müszaki, orvosi/

17/4 Nyelvi szótárak

17/5 Lexikonok

17/6 Cimtárak, helységnévtárak

17/7 Kézikönyvek

18. Egészségügyi intézmények évkönyvei

18/1 Országos Közegészségügyi Intézet

18/2 Országos Munkaegészségügyi Intézet

18/3 Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet

18/4 Fővárosi Köjál

18/5 Megyei Kórház, Kecskemét

18/6 Egyéb

19. Egyéb

/A szakrendet mintegy 10 oldalas "Utalók betürendes jegyzéke" egésziti ki, amely az egyes részterületek, témák beosztását szabályozza. Közlését nagy terjedelme miatt nem tartottuk szükségesnek. Az OOKDK-ban az érdeklődők rendelkezésére áll. Szerk./

KÖZLEMÉNYEK - HIREK

JELENTKEZÉS TANFOLYAMRA

Az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és müködési szabályzatának 13.§./4.bek. /Eü.Közl.1961.22.szám/ értelmében minden könyvtárosnak szakképzettséggel kell rendelkeznie, illetve azt 1971. december 31-ig meg kell szereznie.

A szakképesités megszerzésére az OOKDK folyamatosan, 1967.szeptemberétől kezdődően pedig ujból lehetőséget ad, ismét könyvtárosképző szaktanfolyamot indit. A tanulmányi idő két és fél év. A levelező tagozaton félévenként kétszer 3 napos konferenciát tartunk. A féléveket vizsga zárja le. A negyedik félévben a hallgatóknak szakdolgozatot kell készíteniök. Az ötödik félév záróvizsgája után a hallgatók képesitővizsgát tesznek és ezzel középfoku könyvtárosi szakképzettséget nyernek. Tantárgyak: könyvtártan, szakirodalmi tájékoztatás, orvosi terminológia, marxizmus-leninizmus, katalogizálás, osztályozás, idegen nyelv. A tanfolyamon a hallgatók gépirást nem tanulnak, de vizsgázni gépirásból is kötelesek.

A tanfolyamra érettségivel és egy idegen nyelv passziv tudásával rendelkező főfoglalkozásu és részfoglalkozásu könyvtárosok jelentkezhetnek. Amennyiben bármely alközpontunkban vagy tagkönyvtárunkban olyan könyvtárosi munkakörben müködő vagy a könyvtár kezelésével megbizott dolgozó van, akinek még nem volna szakképzettsége, kérjük, küldje jelentkezését az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályára /Bp. VIII. Szentkirályi u. 21./ az alábbi adatok feltüntetésével: a jelentkező neve, munkahelye, beosztása és a választott idegen nyelv, amely-

ből felvételi vizsgát kíván tenni. A jelentkezés beküldésének határideje: 1967. augusztus 15.

KÖNYVTÁR SZAKOSOK FELVÉTELE AZ EGYETEMRE ÉS A TANITÓKÉPZŐ INTÉZETEKBE

A Felsőoktatási Tájékoztató szerint az 1967/68. tanévre könyvtáros szakosokat a következő intézményekbe vesznek fel:

A Budapesti Tudományegyetemen a 3 éves levelező kiegészitő-tagozatra olyan könyvtárosokat, akik egyetemi végzettséggel és a tanév kezdetéig legalább másféléves könyvtári gyakorlattal rendelkeznek.

Jelentkezési határidő: május 15.

Az egyetemen a nappali tagozaton az eddigi tanulmányi rend bizonyos mértékig megváltozik. A tanulmányi rend átszervezése miatt az idén csak magyar, történelem, ill. idegen nyelvi tanári szakokra lesz felvétel. Ezekről legkorábban az I. év sikeres befejezése után át lehet szakosodni a nem tanári szakokra, igy könyvtár szakra is. Könyvtáros szakképzés tehát továbbra is lesz a nappali tagozaton, de az eddigitől némileg eltérő formában. - Kétszakos levelező, ill. esti tagozat az idén nem indul. Ez az oktatási forma általában visszafejlődőben, sőt megszünőben van.

A Debreceni és Szombathelyi Tanitóképző Intézet népmüvelő-könyvtáros szak nappali tagozatára 40-40 hallgatót vesznek fel. Mindkét intézetben levelező tagozat is nyilik, olyanok számára, akik szeptemberig legalább másfél évet könyvtáros, ill. népmüvelési munkakörben töltöttek.

Jelentkezési határidő: itt is május 15.